

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Koolimuusika õppekava

Katri Pruulmann

**TARTU LINNA LASTEAEDADE MUUSIKAÕPETAJATE ARVAMUSED LASTE
EDASIST MUUSIKAHARRASTUST SOODUSTAVA ÕPIKESKKONNA
LOOMISEST MUUSIKATEGEVUSTES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Signe Ristisaar, MA, lektor

Kaitsmisele lubatud

Viljandi 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILINE TAUST.....	7
1.1. Laps ja muusika.....	7
1.1.1. Lapsee muusika olulisus.....	7
1.1.2. Lapse muusikaline areng ja muusikaõpetuse roll selles.....	8
1.2. Õppimist soodustav õpikeskkond.....	12
1.2.1. Alushariduse õpikeskkond.....	12
1.2.2. Õpetaja kui õpikeskkonna looja.....	14
1.2.3. Lasteaialapse õpimotivatsioon.....	18
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	24
2.1. Meetodi valik ja kirjeldus.....	24
2.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus.....	24
2.3. Uurimisprotseduuri kirjeldus.....	26
3. TULEMUSTE ANALÜÜS.....	28
3.1. Laste muusikaliseks eneseväljenduseks soodsa õpikeskkonna loomine.....	28
3.2. Laste motiveerimine.....	32
3.3. Laste õpimotivatsioon ja õpetajast tulenevad mõjutegurid.....	34
3.4. Õpetajate arvamused õpimotivatsiooni takistavatest teguritest muusikategevustes.....	36
KOKKUVÕTE.....	40
KASUTATUD KIRJANDUS.....	43
LISAD.....	46
Lisa 1. Muusikaõpetajat puudutavate ühisürituste plaan 2015/2016 (Lasteaed „Piilupesa” näitel).....	46
Lisa 2. Lapse arengu eeldatavad tulemused muusikas (Muldma & Kiilu 2009).....	47
Lisa 3. Muusikaõpetusega seotud oskused muusikaliste õppetegevuste ja lapse erinevate arenguastmete kaupa (Muldma & Kiilu 2009).....	48
Lisa 4. Lasteaia muusikaõpetajate küsitlus.....	50
SUMMARY.....	54

SISSEJUHATUS

Käesolev uurimusteema kasvas välja mõttevahetusest töö autori tutvusringkonnas, kui tõstatus küsimus, kuidas oleks võimalik tekitada lastes suuremat huvi muusikatunni vastu ning kuidas seda huvi nii tunni ajal kui ka pikemas perspektiivis üleval hoida. Enamasti oli esmane arvamus, et muusikatund kui selline on oma olemuselt juba niivõrd tore, et selles tunnis ei pea õpetaja suurt midagi pingutama, sest väikesed lapsed tahavad alati laulda ja muusikalisi mängu mängida. Kas tõesti on vaja neid selleks kuidagi motiveerida? Ühest küljest olen nendega nõus – tuginedes oma töökogemusele¹, võin väita, et tavaliselt tulevad lasteaialapsed muusikatundi rõõmsana ning on täis entusiasmi, sest iga uus asi ja tegevuse vahetus köidab lapsi. Enamasti ongi tunni algus väga energiline ning lapsed tahavadki kaasa teha, kuid mingil hetkel väsivad või tüdinevad ka kõige entusiastlikumad ära, rääkimata nendest lastest, kes tulevad muusikatundi vastumeelselt.

Vaadates korraga tervet õppeaastat, koosneb lasteaia muusikaõpetus erinevatest järjestikustest üritustest (vt ka Lisa 1 – ühisürituste plaan), kus igaüheks on vaja õppida ära vähem või rohkem erinevaid laule. Lisast 1 on näha, et enamasti on igas kuus rohkem kui üks üritus, mis tähendab, et uusi laule on vaja õppida suhteliselt tihti ja kiiruga. Laulu või muu muusikalise tegevuse omandamine sõltub aga paljudest erinevatest faktoritest, näiteks lapse vanusest, tähelepanuvõimest, motiveeritusest, huvist, ning kindlasti ka õpetajast endast.

Miks on aga nii, et ühe õpetaja tunnis käituvad lapsed sõnakuulelikult olles samal ajal innustunud ja rõõmsameelsed, teise õpetaja tunnis toimub aga pidev sigimine-sagimine ja on näha märke huvipuudusest ning tüdimusest? Õpetajad peavad oma töös lähtuma nii arengupsühholoogiast, seadusandlusest, õppekavast, laste soovidest kui ka paljust muust. Kuidas suudab üks õpetaja seda kõike silmas pidades õpetatava omavahel siduda nii, et tulemus pakub rõõmu muusikast nii lapsele kui ka õpetajale endale? Seetõttu arvabki töö autor, et siinkohal on muusikaõpetajal oluline roll toimetada tunnis läbimõeldult ning entusiastlikult: oluline on tunnis toimuva eelnev läbimõtlemine ja lahtimõtestamine, tunni õige ülesehitus, mis aitaks kaasa huvi tekkimisele lastes ning

1 Töö autor on töötanud muusikaõpetajana alates 2014. aasta sügisest: 2014/2015 õppeaastal lastehoius „Päikesepõnnid” ning 2015/2016 õppeaastast Tartu lasteaias „Piilupesa”.

seejärel ka huvi hoidmisele, jõukohane repertuaar ning kindlasti ka muusikaõpetaja enda suhtumine ja hoiak nii repertuaari, lastesse kui tundi üldisemalt.

Varasemalt on õpikeskkonna tegureid uuritud Eestis peamiselt koolikeskkonnas, näiteks füüsilist õpikeskkonda koolis (Ohakas 2006; Teder 2013), õpimotivatsiooni toetavat õpikeskkonda bioloogia tunnis (Suigusaar 2014) või ka muusikatunnis (Jeremjan 2013). Koolieelse ea kohta on õpikeskkonda puudutavaid töid selgelt vähem² ning sedagi põhiliselt keeleõppe (näiteks Pung 2015) või üldise õppimise kohta lasteaias (näiteks Jäetma 2014).

Käesolev bakalaureusetöö on püüdnud täita seda tühimikku ning panna muusikaõpetajate kasutatavad võtted ja meetodid muusikarõõmsa õpikeskkonna loomisest Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajate näitel kirja. Seetõttu peaks käesolev lõputöö pakkuma tuge ja inspiratsiooni kõigile koolieelse lasteasutuse muusikaõpetajatele.

Eelnevalt tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks **selgitada välja, kuidas loovad Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajad laste edasiseks muusikaharrastuseks soodsa õpikeskkonna muusikatunnis.**

Sõltuvalt eesmärgist on töös püstitatud ka neli alaeesmärki:

- **Kuidas (milliseid meetodeid ja võtteid kasutades) kujundab õpetaja laste muusikaliseks eneseväljenduseks soodsa õpikeskkonna?**
- **Kuidas (mil viisil) motiveerib õpetaja lapsi?**
- **Kas ja kuidas mõjutavad õpetajast lähtuvad tegurid (hoiakud, suhtumine, eelistused jm) laste õpimotivatsiooni?**
- **Õpetajate arvamused õpimotivatsiooni takistavatest teguritest muusikatunnis.**

Töö koosneb kolmest peatükist, millest esimeses peatükis antakse ülevaade muusika olulisusest, lapse muusikalise arengust ning lasteaia rollist selles, õppimist soodustavast õpikeskkonnast, väikelapse õpimotivatsioonist ning õpetaja rollist selles kõiges. Teises peatükis tutvustatakse käesoleva töö metoodikat: meetodi valikut, kirjeldatakse valimit ja selle moodustamist ning andmete kogumise protseduuri.

² Väite aluseks on dspace.ut.ee ja www.ester.ee tulemused otsingusõnadele „õpikeskkond” ja „lasteaia õpikeskkond”.

Kolmandas peatükis analüüsitakse Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajate arvamusi ja hinnanguid lastele muusikaõpetuseks soodsa õpikeskkonna loomisest ning antakse ülevaade läbiviidud uurimuse olulisematest tulemustest.

Käesolevas töös kasutatakse terminit „muusikaõpetaja” paralleelselt mõistetega „õpetaja” ja „muusik”, mis tähistab inimest, kes viib läbi muusikalisi tegevusi. Teistele õpetajatele viidates kasutatakse mõistet „rühmaõpetaja”, mis tähistab inimest, kes toimetab igapäevaselt lastega rühmas.

Sõna „muusikatund” sünonüümina kasutatakse töös läbivalt ka „tund”, „muusikalised tegevused” ja „muusikategevused”.

1. TEOREETILINE TAUST

Laste muusikalise hariduse ja arendamise poole pealt on Eestis viimastel aastakümnetel oma uuringutega olulisteks autoriteks tõusnud Maia Muldma, Kristi Kiilu, Monika Pullerits, varasemast aga kindlasti Riho Päts. Seetõttu toetub suur osa teoreetilisest taustast just nendele autoritele.

1.1. Laps ja muusika

1.1.1. *Lapseea muusika olulisus*

Kas laps vajab oma arenguks üldse muusikat? Millest ta ilma jääb, kui tema kasvukeskkonnast puudub muusika? Juba looteas on laps võimeline võtma vastu võnkeid, mille abil kogeb ta emaihu sisemisi kui ka ema vahetu ümbruse helikeskkonda, mis tegelikult koosneb samadest struktuurielementidest nagu muusika: rütm, kõlavärvid, kõlatugevus, helikooslus jms. Just neist saavad alguse lapse kokkupuuted muusika algelementidega. Sellest tulenevalt on muusikat vaja ainuüksi sellepärast, et see on osa meist endist. (Pullerits 2009, lk 79)

Kui laps ei kuule enda ümber muusikat, ei koge laulu mõju, siis ei kujune välja esmaseidki oskusi muusikaliseks eneseväljenduseks. Viimane pole aga oluline mitte ainult muusikalise võimekuse seisukohalt, vaid seotud eelkõige loomingulise aktiivsusega, mis on omakorda õppimise lähteks mis tahes valdkonnas. Seetõttu on kogu koolieelse perioodi jooksul muusikal oluline roll lapse koolivalmiduse kujunemisel. (Pullerits 2009, lk 79)

Lisaks kodule on ka lasteaed see koht, millel on lapse üldise ja muusikalise arengu seisukohalt täita olulisim roll: luua alus, millele rajatakse edaspidine huvi ja armastus muusika vastu; kujundada lapse muusikalist maitset ning toetada soovi ja julgust ennast loovalt muusikaliselt väljendada. Enamasti on kõigil lastel musikaalsuse³ alged olemas,

³ Musikaalsuse mõiste all on mõeldud muusikaliste põhivõimete kooslust: rütmitunnet, helilaadi taju,

ehkki sünnipärased muusikalised eeldused võivad olla erinevad. Musikaalsuse põhitunnus väljendub võimes muusikat sisuliselt läbi elada. Muusikaga tegelemine stimuleerib lapse emotsioone, mis annab talle võimaluse tunda rõõmu olemisest. (Muldma 2008, lk 256)

Vikat (1998:10) toob välja, et lapse hoiaku muusika suhtes kujundavad tunded, mis tal muusikaga seoses tekivad. Tunnete kaudu antakse aga muusikas edasi informatsiooni. Muusika on võimas informatsioonivahetuse vahend emotsiooni saamiseks ja väljendamiseks, rikastades sel kombel inimese emotsionaalset sfääri.

Lapse loomupärasest arenemist silmas pidades on alati oluline teadvustada, et ühe arenguaspekti toetamine toob edu ka teises valdkonnas. Nii on omavahel seotud näiteks mootorika ja kõne areng, joonistamine ja loovuse arenemine, matemaatika ja intellekti kujunemine. (Pullerits 2009, lk 82) Muldma (2008:256) lisab, et kõikide muusikaliste tegevuste kaudu (laulmine, muusika kuulamine, muusikalis-rütmiline liikumine ja pillimäng) on võimalik edukalt kujundada ja arendada lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushoiakuid. Näiteks arendab pillimäng lapse põhivõimeid, tämbrilist ja dünaamilist kuulmist, kontsentratsioonivõimet ja tähelepanu jaotamise oskust, reageerimiskiirust ja -täpsust ning ansamblitunnetust. Mitmekesiste muusikaliste tegevustega toetame peale musikaalsuse ka lapse arengut kõige üldisemalt – tema kõnet, sotsiaalseid oskusi, kognitiivseid protsesse, mängu ja õpioskuste kujunemist. Seega on muusika vahendiks, mille abil saab aidata last maailmaga suhestuda. Mida tugevam on vundament, seda enam on sellest tuge lapse võimete ja oskuste kujunemisele. (Pullerits 2009, lk 82)

1.1.2. Lapse muusikaline areng ja muusikaõpetuse roll selles

Me kõik tunneme rõõmu laste laulmisest ja mängudest, milles erakordse siirusega avaldub nende eneseteostamine. Sama siirast rõõmu valmistab see ka mudilastele endile, kes sellises tegevuses ilmselt paremini kui milleski muus tunnevad end võrdväärseks kõigi teistega. (Päts 1975, lk 338)

Eelkoolieas on muusikaõpetuse eesmärgiks suunata last maailma avastamisele muusika muusikalisi kuuldekujutlusi ja muusikalist mälu (Muldma 2008, lk 256).

kaudu. Toetudes olemasolevale teadmisele ja järgides printsiipi kergemalt raskemale, toimub nn muusikalise kasvu protsess, mille kaudu arenevad lapses muusikalised võimed, teadmised ja oskused. (Pullerits 1997, lk 52) Sepp (2014a:23) lisab, et läbi muusikaõpetuse õpetatakse lapsi ka iseseisvalt mõtlema, püütakse äratada neis sügavamad huvi muusika vastu ja aidatakse kaasa nende isiksuslikule arengule.

Algastmes domineerib õppeprotsessis mänguline element, mis aitab kaasa aktiivsele musitseerimisele. Esmalt peab laps saama elamuse. Läbi selle tuleb teadvustamine. Selleks, et õppetegevus oleks paeluv, peab see olema eakohane, vaheldusrikas ja koosnema erinevatest komponentidest. Kuigi igal üksikul osal on oma kindel ülesanne, loominguline iseloom ning kõik üksikud komponendid on omavahel seotud ja moodustavad ühtse terviku – loomingulise protsessi. Mida loomingulisem on protsess, seda viljakam see on. Laps on looja ja tema muusikaline tegevus on looming. Õpetaja on selle protsessi suunaja. Läbi aktiivse muusikalise tegevuse toimub nii varasemate teadmiste ja oskuste kinnistumine kui ka uute omandamine. (Pullerits 1997, lk 52)

Paljude tegevuste õppimiseks on olemas optimaalne iga, mistõttu liiga hilise õppimise puhul võib häireid tekkida, vääriti tehtut on aga hilisemas koolieas raske, mõnikord isegi võimatu parandada. Seega on koolieelikute muusikaline kasvatus oluline aluspõhi edaspidisele. See tähendab, et ka muusikaõpetaja esmaseks ülesandeks peab saama koolieeliku muusikapsühholoogilist arengut nii tundma õppida, et ta oskaks ühendada õpetust arendamisega. (Päts 1975, lk 343) Ka Kikas (2008:11) rõhutab laste õpetamisel-kasvatamisel nende arengu iseärasuste teadmiste olulisust: tundes teatud vanuses laste arengu iseärasusi, osatakse nende tegevust planeerida, kuid pöörata tähelepanu ka erinevustele, st märgata erivajadustega (sh ka andekaid) lapsi. Teades seda, kuidas areng toimub, saab otsida võimalusi selle paremaks toetamiseks.

Muusikaõpetuse abil on võimalik erinevaid õppe- ja kasvatusesemärke püstitades ning ellu viies arendada last väga mitmekülgset – nii tema kognitiivset⁴, afektiivset⁵ kui ka psühhomotoorset⁶ arengut silmas pidades. Eelkõige on oluline just tundeelu rikastamine ning arendamine muusika abil. Samuti omab muusika väga olulist sotsiaalset tähendust

4 Kognitiivne ehk intellektuaalne, tunnetuslik areng, st mõtlemine, mäletamine, informatsiooni äratundmine.

5 Afektiivne ehk emotsionaalne, väärtushinnanguline areng, st tunded, emotsioonid, tähelepanemine.

6 Psühhomotoorne ehk motoorne areng, st oskus sooritada mingeid liigutusi.

– enamik muusikalisi tegevusi on lasteaias ühistegevused. Kogu muusika ning muusikaõpetuse alus on oskus kuulda ja kuulata, sest muusika on kuulamise kaudu vahendatud kunst. (Ots 2004, viidatud Sepp 2014a, lk 23 järgi) Muusikaõpetuse ja muusikaliste tegevuste (laulmine, pillimäng, loovtegevused, liikumine, muusika kuulamine jms) kaudu on võimalik arendada loovust, eneseväljendusoskust ja -julgest, oskust väärtustada enda ning teiste loodut, distsipliini ja kohusetunnet. Muusikaga tegelemine mängib suurt rolli lapse mina-pildi kujunemisel. (Sepp 2014a, lk 23)

Pole olemas ebanuusikaalseid lapsi. Musikaalsus on omane kõigile, kuid see on väga erinev. Tavapäraselt seostatakse musikaalsust kõige enam pärilikkusega, kuid peale sünnipärase eelduste on veel teisigi tegureid, mis mõjutavad võimete kujunemist. Toetudes lapse loomupärasele vastuvõtlikkusele, saab sobivat keskkonda luues tugevdada eeldusi, mis on vajalikud selleks, et võimed saaksid kujuneda. Esimesel eluaastal hakkab laps emotsionaalselt reageerima muusikale. Edasi toetub areng kogemisvõimekusele, mis ongi aluseks lapse võimete arenemisele. Ilma vajalike kogemusteta võimed ei arene. Võimed on omadused, millest sõltub tegevuse edukus. Muusika puhul pole olulised mitte üksikud võimed ega nende summa, vaid võimete omalaadne seos, mis moodustabki musikaalsuse. (Pullerits 2009, lk 80)

Muusikas peetakse põhivõimeteks järgmisi (*ibid.*):

- muusikaline kuulmine kui võime tajuda helisid ja nende omavahelisi seoseid;
- rütmitunne kui võime tajuda helide vältusi ja rõhulisust;
- muusika vastuvõtu võime kui võime muusikat emotsionaalselt tajuda.

Arengupsühholoogiast on teada, et koolieelik vajab oma arengus tegevusi, mis haaraksid tema eri meeli. Järelikult on tähtis ka tegevuste mitmekesisus kui võimalus meelte koostööks. Nägemistaju olulisust on palju rõhutatud. Samas on teada, et lapse kuulumistaju areneb nägemistajust aeglasemalt. Mõtlemise arengu seisukohalt on kuulumist stimuleerida väga oluline. Siinkohal on täiskasvanu algatatud muusikalismänguline kommunikatsioon eelduseks sellele, et laps üldse musitseerima hakkaks. (Pullerits 2009, lk 82) Muldma ja Kiilu (2009:96–97) on toonud välja lapse arengu eeldatavad tulemused muusikas, mis on toodud ära Lisas 2.

Koolieeliku puhul on väga oluline ka vaheldusrikkus, sest tema ajul on tungiv vajadus rohkema stimulatsiooni järele ning suur tung osutada tähelepanu paljudele asjadele.

Täiskasvanu rolliks ongi last oskuslikult suunata, arvestades tema vajadusi mitmekesiste kogemuste järele. Pealegi hakkavad muusikalised võimed arenema enamasti alles süstemaatilise pedagoogilise suunamise tulemusena. Otsustava tähendusega on seejuures lasteaia- ja algkooliaeg. Oluline on lapse arengust lähtuv eakohane muusikaline tegevus ning pakkudes erinevaid tegevusi, võimaldab see leida igapäevale just tema arengut toetava eneseväljendusviisi. (Pullerits 2009, lk 82) Soovitavalt peaks väikelapsele pakutav muusika olema kujutlusvõimet arendav ja mitmekesine ning osake lapse fantaasimarikkast helidemaailmast (Kumpas & Vikat 2001, lk 41). Muldma ja Kiilu (2009:93–95) on toonud välja lapsele õpetatavad muusikalised oskused sõltuvalt vanusest, mis on toodud ära Lisas 3. Kõiki neid oskusi kujundatakse järk-järgult, st et seda, mida 2-aastane veel õpib, peaks 3-aastane juba oskama.

Kuna mingi tegevuse tulemused olenevad saadud kogemuse positiivsest või negatiivsest mõjust lapsele, siis seisneb lasteaia muusikategevuse peamine mõte ka selles, et lapse oskused kujunevad kogedes ja korrates. Kogetu peaks lapsele olema selliseks meeldivaks elamuseks, mida ta uuesti kogeda sooviks ning mitte ainult lasteaia muusikatunnis, vaid ka oma mängudes ning kodustes tegemistes. (Pullerits 2009, lk 82)

Lasteaia muusikategevused realiseeruvad nelja põhitegevuse kaudu (Muldma & Kiilu 2009, lk 98–105):

- 1) laulmine – see on keskne koht lapse armastuse kujundamisel muusitseerimise ning muusika vastu, sest lauluga saab laps väljendada ja avada oma sisemaailma. Laulude ja laulmise kaudu arendatakse lapse laulmisokust, muusikalisi võimeid ning muusikateadmisi ja -oskusi, õpitakse tundma oma rahva ning teiste maade kultuuri;
- 2) muusika kuulamine – see aitab kujundada laste kõlbelis-kultuurilisi oskusi ning pakkuda esteetilisi elamusi. Muusika kuulamine võib toimuda eesmärgiga õppida tundma konkreetset muusikapala või siis läbi muusikalise eneseväljenduse, kus erinevate tegevusliikidega antakse edasi tajutud muusika meeleolu;
- 3) muusikalis-rütmiline liikumine – see aitab mõista lapsel muusika sisu, äratada huvi ja armastust muusika vastu, kuna liikumine on loomulik eneseväljendusviis ning just liigutuste kaudu väljendab laps oma esmaseid tundeid. Selle kaudu arenevad ka lapse muusikalised ja üldised võimed (nt rütmitaju, meetrumitunnetus jne) ning lapse eneseväljendusoskus;
- 4) pillimäng – see mitmekesistab kõiki muusikalisi tegevusi, arendab lapse muusikalisi

põhivõimeid, sotsiaalseid oskusi ning annab suurepärase võimaluse aktiivseks ja loovaks musitseerimiseks.

Kõik need muusikaalased õppetegevused on omavahel tihedalt seotud ning üht eesmärki teenides moodustavad nad ühtse terviku, luues mitmesuguseid võimalusi laste igakülgseks arendamiseks (*ibid.*).

Seega on lasteaia roll pakkuda lastele harivat ja huvitavat muusikatundi. Väga oluline on näha ning planeerida muusikaõpetust kui tervikut, tajuda seda protsessina, mille käigus luuakse võimalused lapse süstemaatiliseks ja järjepidevaks muusikaliseks arenguks. Muusikaõpetuse sisu saab konkreetse väljundi igas tunnis. Muusikatunni planeerimine on huvitav ja loominguline tegevus – just siin ilmneb õpetaja tõeline pedagoogiline ja muusikaline meisterlikkus. (Sepp 2014a, lk 24–25) Samas on sisuka ja eesmärgistatud tunni planeerimine aega ning teadmisi nõudev protsess, sest tunni ettevalmistamisel ja läbimõttlemisel peab õpetaja lähtuma muuhulgas ka seadusandlusest. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (Riigi Teataja (a)) paragrahvis 22 on toodud välja muusikavaldkonna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, mille järgi laps:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Sama paragrahvi punkt 3.3. ja 3.6. sätestavad, et õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel peab õpetaja muuhulgas:

- arvestama lapse individuaalseid eeldusi ning toetuma tema eduelamusele ja tunnustusele (p. 3.3.);
- muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul peab arvestama laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega (p. 3.6.).

1.2. Õppimist soodustav õpikeskkond

1.2.1. Alushariduse õpikeskkond

Koolieelse lasteasutuse seadus defineerib alusharidust kui teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisnormide kogumit, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus

ja koolis. Sellest tulenevalt on lasteaia põhiülesanne lapse ealisi, soolisi ja individuaalseid vajadusi ning iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav, seejuures tuleb hoida ja tugevdada lapse tervist ja soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut. (Riigi Teataja (b)) Kõige selle elluviimine toimub aga lasteaia keskkonnas, õpikeskkonnas, kus laps veedab oma esimesed olulised kasvuaastad. Seetõttu ei ole sugugi ebaoluline, milline see keskkond on. Keskkond mõjutab olulisel määral inimese identiteedi kujunemist. Kohad kujundavad inimest ja isiksust. (Salervo)

Põhikooli riiklik õppekava määratleb õpikeskkonda (ka õppekeskkond) kui lapsi ümbritsevat vaimse, sotsiaalse ja füüsilise keskkonna kooslust, milles lapsed arenevad ja õpivad (Riigi Teataja (c)). Käesoleva töö raames pööratakse enam rõhku õpikeskkonna järgmistele aspektidele:

- vaimse keskkonna teguritest pööratakse enam tähelepanu õpetaja emotsionaalsele seisundile, mis omakorda mõjutab laste emotsionaalset seisundit, lisaks ka tunni üldisele õhkkonnale. Ka Pullerits (1997:52) toob välja, et õpitava maksimaalseks omandamiseks on kõigis vanuseastmetes oluline tunni emotsionaalne õhkkond, mis sõltubki õpetajast, lastest ja nende omavahelisest koostoimimisest;
- sotsiaalse keskkonna teguritest võetakse vaatluse alla õpetaja ja laste omavaheline koostöö, suhtlus ja tekkiv sünergia, õpetaja isiksusest lähtuvad tegurid ning töökeskkonnast tulenevad tegurid, mis mõjutavad nii õpetajat kui lapsi;
- füüsilise keskkonna teguritest vaadeldakse eelkõige ruumi kujunduslikku aspekti ja selle visuaalset külge (kuivõrd neil on võime mõjutada ruumis viibijaid nii vaimselt kui emotsionaalselt), laste ja õpetaja paiknemist ruumis ja omavahel, ning muusikategevustes kasutatavaid vahendeid (nii pille kui muid abivahendeid). Füüsilise keskkonna aspektide juures on ka oluline, et need muutuksid aeg-ajalt, sest muutused stimuleerivad meeli paremini kui muutumatuna püsiv ruum (Salervo).

Salervo toob välja, et igas eas on olemas ainulaadseid omadusi, mis seostuvad erinevate arenguetappidega ja varieeruvad individuaalselt. Laste interaktsioon oma keskkonnaga

peaks mõjutama keskkonna kujundamist. Salervo toob välja mõned aspektid, millele õpetaja võiks tähelepanu pöörata:

- visuaalsed asjad – nägemisel põhinevad;
- kompimise ja liikumisega seostuvad – tunnetamine, katsetamine, liikumine;
- lähedal olevad asjad – lapse perspektiiv;
- erineva kuju ja tekstuuriga materjalid ja esemed;
- auditiivsed objektid – kuulamine, heli tekitamine.

Kõiki eelpool loetletud detaile ei saa muusikatunnis panna lastele liiga lähedale, kuid neid saab siiski kasutada ruumikujunduses, et nähtu looks lapsele mängulise ja rõõmsa õhkkonna.

Alushariduse õpikeskkonna läbivaks ning kõige iseloomulikumaks märksõnaks võib pidada mängulisust: mäng on eelkoolialise lapse üks põhilisemaid arendajaid, läbi aktiivse mängu õpib laps ümbritsevat maailma avastama, uurima ja saab selle kohta järjest rohkem teavet. Mäng aitab lapsel mõista, milleks ta suuteline on. (Seeme 2011) Ka muusika lasteaias on eelkõige mäng ehk mänguks muutunud muusika (Pullerits 2009, lk 85). Laste arengut mõjutab aga mängu keskkond, sest laste mängu ja õppimise vahel valitseb tihe seos. Seetõttu on ka oluline, et õpikeskkond oleks mänguline, mis muudab kogu õppeprotsessi põnevamaks. (Seeme 2011)

1.2.2. Õpetaja kui õpikeskkonna looja

Need, kes valmistavad ette muusikalise keskkonna, valivad muusika ja tegevused ning osalevad muusikalise eeskujuna, peavad väga täpselt mõistma muusikahariduse eesmärki: aidata lastel saada muusikaliselt iseseisvateks õppijateks (Pautz 1991, lk 98).

Sepp (2014b:36) toob välja, et õpetaja erialaoskused ja individuaalsed omadused mõjutavad olulisel määral kogu õppeprotsessi edukust. Professionaalsel tasemel muusikakasvatuslik töö eeldab õpetajalt väga mitmete valdkondade nagu pedagoogika, didaktika ja psühholoogia tundmist, lapse arengu mõistmist, et õpetamise kujundamisel sellega arvestada. Lisaks ei tohi seejuures unustada ära armastust nii laste kui muusika vastu ning empaatiavõimet.

Sama oluline on aga ka õpetaja emotsionaalne lähenemine tunnile, sest see mõjutab samuti laste aktiivsust ja loomingulist suhtumist muusikasse. Õpetaja mõtlemist

mõjutavad tema teadmised, väärtushinnangud, eesmärgid, kolleegide arvamused, töökeskkond, ühiskonnas levinud hoiakud jmt. Õpetajal tuleb igapäevatoos kokku puutuda paljude probleemidega (nt laste käitumisprobleemid, suur töökoormus, ajapuudus, infotulv ja pidevalt muutuv tehnoloogia). Muusikaõpetajatel tuleb lisaks tegeleda ühiskonnas kujunenud lihtsustatud arusaamaga, mille järgi tähendab muusikaõpetus vaid muusikaliste oskuste õpetamist, kuid märkamata jääb lisaväärtus, mida otseselt ei saa mõõta ega hinnata: koostööoskus, tolerantsus, väärtuskasvatus, distsipliin, esinemisjulgus, lugupidav suhtumine kaaslastesse, enese ja teiste esitatu kohta adekvaatsete hinnangute andmine jm. (Sepp 2014b, lk 34)

Seega on lasteaia muusikaõpetajal nagu igal teiselgi õpetajal palju aspekte, mis tema tööd mõjutavad ning mida ta oma igapäevatoos arvesse peab võtma. Õpetaja poolt pakutav tegevus peab aga olema lapse jaoks nauditav ning põnev, tooma rõõmu ja äratama huvi. Samuti peab laps tundma end vabalt, et ta saaks ja julgeks end läbi muusika väljendada. Seega on õpetaja roll olla motiveerija ning muusikategevuseks soodsa õpikeskkonna looja. Ka Pullerits (2009:80) nendib, et muusikalise võimekuse arenguks vajab iga laps vajalikke tingimusi. Neid luua ja sõltuvalt lapse vajadustest muuta on täiskasvanu ülesanne. Milliseid aspekte peab aga õpetaja selleks silmas pidama? Ja kuidas ta seda teeb?

„Uurimused on näidanud, et lapsed õpivad kõige paremini täiskasvanutelt, kes on loovad, spontaansed ja toetavad, /.../, kellel on kõrge eneseaustus ja kes näevad oma ametit pigem vabastava kui kontrollivana” (Maslow 2007, lk 441). Ka Kivi ja Meeksa (2011) tõdevad, et lapsele on tähtis eeskuju – rõõmus õpetaja tähendab rõõmsat last. Muusikat ei saa õpetada kurja sõnaga, ainult heaga. Muusika peab andma rõõmsad tunded ja head emotsioonid. Ainult rõõm arendab. Kõik see, mida inimene kogeb lapsepõlves, see saadab teda terve elu (Kivi & Meeksa 2011).

Muusikaõpetaja kõige tähtsam ülesanne on anda lapsele positiivne enesehinnang – mina oskan, mina saan, mina suudan. Oluline on tunnustamine. Igasugune kriitika tapab loovuse (Kivi & Meeksa 2011). Pullerits (2009:80) toob välja, et tihti annavad õpetajad laste musikaalsusele hinnangu just muusikalise kuulmisega seotud viisipidamisoskust silmas pidades, kuid see on siiski vaid üks musikaalsuse tunnus. Samas saavad rütmitunne ja muusika vastuvõtu võime olla aluseks naudingule ning elamusele, mida

kogetakse end muusikaliselt väljendades. Olgu selle kinnituseks näiteks tantsimine või pillimäng, mis on võimetekohased ka neile lastele, kes viisipidamiselt on tagasihoidlikumad. Ka Hendricks *et. al.* (2014:37) kirjeldavad, kuidas õpetajate heas usus tehtud märkused on põhjustanud lastes palju esinemishirmu ning mõningatel juhtudel isegi armastuse kadumist muusika vastu (näiteks lauluõpetaja märkus lapse viisipidamise kohta on toonud kaasa lapse loobumise laulmisest). Seetõttu peavad Kivi ja Meeksa (2011) oluliseks, et iga laps peab saama kogeda õnnestumise tunnet. See kasvatab lapses julgust ka üksi esineda.

Laps võtab omaks selle, mis talle meeldib. Sundida ei tohi, sest iga lapse arengukiirus on erinev. Lapsele peab jääma vabadus, millal ta ühe või teise tegevusega liitub. Kõikidest lastest ei peagi saama tingimata laulja või muusik – tähtis on hoopis, et laps tunneks rõõmu muusikast. Muusikategevus sünnib koostöös lastega – lapse sõnast, arvamusest või kommentaarist võib tegevus saada uue käigu. Õpetaja tarkust ja loovust näitab see, kuidas ta oskab sellega kaasa minna ja sujuvalt ja märkamatuult lapsed oma raja peale tagasi juhtida (Kivi & Meeksa 2011).

Muusika lasteaias on eelkõige mäng – mänguks muutunud muusika, sest lapse tahtelisust mõjutab kõige enam emotsionaalne motiiv – tegevuse mängulisus. Selles tegevuses peavad ilmnema mõtestatus ja tahtelisus. Kindla eesmärgi – tegevuse mõtestatuse – annab aga täiskasvanu. (Pullerits 2009, lk 85) Õpetaja jaoks on esmatähtis lapsi stimuleerida. Ettevalmistuseks tuleb mõelda välja ja leida sobivad teed, vahendid, mis kutsuvad lastes esile püüde iseseisvusele ja muusikaliste kujundite loomisele. Oma tundi ette valmistades peab õpetaja alati silmas pidama kahte põhiküsimust (Pullerits 2005, lk 222):

- 1) kas tegevus pakub lapsele rõõmu?
- 2) kuidas tegevus toetab lapse arengut ja kasvu?

Päts (1975:339) toob välja mudilastega oskuslikult jõu- ja eakohaselt musitseerimise aspektid: see tähendab, et väikelapsele tuleb luua soodne muusikaline õhkkond, mängida temaga eakohaseid hüpitus-, mängu- ja lasteriimikesi, teritada nende tähelepanu hea, tõeliselt lastepärase laulu- ja pillimuusika kuulamiseks. Lastega tuleks laulda väga lihtsaid, piiratud ulatusega ja nende tajumisvõimele vastavaid lastepärasele intonatsioonidele tuginevaid laulukesi. Laulude puhul toob Päts (*ibid.*, lk 339–340)

olulise faktorina välja laulude ulatuse ja lastepärasuse: puhtfüsioloogilisest seisukohast lähtudes peaks 4.–7. aastaste laste lauluvara jääma vahemikku d'-h'. See surub mudilaslaulu ulatuse piirid küll kaunis kitsaks, aga selle eest toetudes lastepärasele intonatsioonidele ja heliteostele, on hõlpsasti tajutav ja teritab muusikalist kuulmist. Kui seda veel sobivalt leiutatud mänguelementidega, näiteks kajamängud, nimemängud, küsimused-vastused, mänguasjade rakendamine, rütmipillide sekkumine, seostatakse, pakub see lastele jõukohast ja vajalikku ning ehtsat muusikalist aktiivsust arendavat tegevust, samuti ka elamust. Lasteaia tavalises kirevas laulurühmas tuleb teadlikumalt ja rangemalt arvestada ulatuselt ja intonatsioonilt jõukohast laulu- ja mängumaterjali.

Ka Hendricks *et. al.* (2014:38) soovivad hea õhkkonna loomisel, milles lapsed julgeksid end rohkem vabalt väljendada, silmas pidada järgmist:

- kuula ning ole emotsionaalselt kohal nii, et lapsed tunnetaksid, et neid tegelikult ka kuuldakse. Vahest kipuvad õpetajad keskenduma liigselt tunni läbiviimisele ja eesmärgile ning nad lülitavad end mentaalselt välja. Olles nii vaimselt kui emotsionaalselt kohal, võimaldab see õpetajal saada ka tagasisidet lastelt, läbi mille tundi praemaks muuta. Õppida muusikat tähendab olla muusikaliselt, emotsionaalselt ja loominguliselt haavatav;
- õpetaja peaks lapsi innustama ja stimuleerima võttes aluseks võimetekohaseid ja väljakutsuvaid situatsioone, kuid fookus peaks olema pigem hetkel käsiloleval väljakutsel, mitte laste omavahelisel võrdlusel. Oluline on siinkohal repertuaari valik, mis peaks olema segu väljakutsest ja juba olemasolevatest oskustest, et laps ei tunneks igavust ega ülejätkavust.

On arusaadav, et äärmiselt kireva koosseisuga lasterühmaga sihipärane töötamine nõuab õpetajalt palju oskust, heatahtlikkust, operatiivsust ja kannatlikkust seoses individuaalse lähenemisega lastele. Kõik see vajab oskuslikku, taktitundelist juhtimist, rohkesti individuaalset lähenemist nii üksikuile lastele kui ka võrdvõimelistele alarühmadele, aga kindlustab pideva tähelepanu kaudu ka head tulemused, tõelise lapsepärasuse, kõlapuhtuse, ilmekuse ja meeldivuse. (Päts 1975, lk 344)

Ehk kokkuvõtvalt võib öelda ka, et õpetada väikseid lapsi tähendab luba säilitada kaos enda sees selle kõige positiivsemas mõttes: säilitada lapse hing, omada miks-küsimise imet ning hellitada/toita sellega teisi. Rõõm, mis on sügav ja tähendusrikas ning tuleb

südame põhjast, peaks olema õpetamise tuum/olemus. Lapsed tulevad ju õppima ja avastama maailma. Ja nad tulevad ka nautima imet nimega muusika. (Pautz 1991, lk 96)

1.2.3. Lasteaialapse õpimotivatsioon

Motivatsioon on teoreetiline konstruktsioon, mille abil seletatakse käitumise, eelkõige eesmärgipärase käitumise algatamist, suunda, intensiivsust, püsivust ja kvaliteeti (Maehr & Meyer 1997, viidatud Brophy 2010, lk 14 järgi). Lihtsamalt öeldes viitab motivatsioon lapse käitumise aktivatsioonile, intensiivsusele, suunale ja järjekindlusele (Kikas 2008). Õpimotivatsiooni selgitab Brophy (2010:265) aga kui õppija kalduvust pidada õppetegevusi mõttekateks ja vaeva väärivateks ning püüdu õpitegevuste abil jõuda soovitud tulemuseni. Leppik (2006:94) lisab, et lapsel võivad olla suurepäraseid sünnipäraseid eeldused ning hästi sisustatud keskkond, kuid need ainuüksi ei taga häid tulemusi, kui lapsel puudub motivatsioon õppimise ja tegevuste vastu.

Eelkoolialise lapse õpimotivatsioon on mõjutatud paljudest erinevatest teguritest. Ühe olulisema tegurina toovad Tropp ja Mägi (2008:98) välja lapse enesehinnangu: laste valmisolek õppida ja pingutada on seotud nende enesehinnanguga. Enesehinnang on väärtus, mille laps enesele omastab. Varajases lapsepõlves peegeldab enesehinnang põhimõtteliselt seda väärtust, mida laps tajub endal olevat tema jaoks oluliste inimeste silmis (Brooker & Broadbent 2007, viidatud Tropp & Mägi 2008, lk 98 järgi). Seetõttu on lapse enesehinnang toetatav ennekõike nendes situatsioonides, kus laps tervikuna saab väärtustatud ning tuleb arvestada lapse enesehinnangu suure tundlikkusega lapse jaoks oluliste inimeste poolt antava tagasiside suhtes (Tropp & Mägi 2008, lk 98).

Lisaks kognitiivsetele võimetele sõltuvad lapse tulemused õppimises suuresti ka tema hoiakutest õppimise suhtes: tema entusiasmist, avatusest ja püsivusest oma eesmärkide saavutamisel (Brooker & Broadbent 2007, viidatud Tropp & Mägi 2008, lk 99 järgi).

Laste õpimotivatsioon on olulisel määral mõjutatud ka õpetajast: motivatsiooni kavandamisel on vilunud ja laia silmaringiga õpetaja abi väga oluline ning kogu protsessi edukuse määrajaks on esmajoonel õpetaja isik – tema usaldusväärsus, professionaalsus, oskus julgustada, anda tagasisidet, luua vajalik õppekeskkond jmt (Sepp 2014a, lk 23).

Wigfield'i ja Eccles'i ootuste-väärtuste teooria järgi mõjutavad ülesannete ja tegevuste valikut, lapse püsivust ning tulemusi kaks peamist tegurit (Wigfield & Eccles 2000, viidatud Tropp & Mägi 2008, lk 99 järgi):

- 1) lapse uskumused ja ootused oma edu suhtes konkreetse ülesande/tegevuse puhul;
- 2) konkreetsele ülesandele/tegevusele antav väärtus.

Uskumused ja ootused hõlmavad endas erinevate ülesannete/tegevustega seotud hakkamasaamise tunnet, usku oma võimekusse ja oskustesse, edu ja ebaedu kogemise põhjuseid ehk atribuutsioone, hinnanguid ja ootusi ülesande raskuse kohta, õnnestumisootusi. Seega lapsed, kes usuvad oma võimekusse, reageerivad ebaõnnestumisele pigem positiivselt ja püüavad järgmine kord rohkem (peavad ebaedus süüdi välist põhjust), seevastu lapsed, kes kahtlevad oma võimetes ning usuvad end pigem ebaõnnestuvat, kipuvad raskuste korral kergesti alla andma, vältimaks kardetud ebaõnnestumist.

Ülesande väärtuse all peetakse silmas ülesande olulisust, huvitavust ja vajalikkust/kasulikkust lapse jaoks. Laps võib uskuda oma võimekusse, kuid kui ülesanne ei huvita teda või ei pea ta seda oluliseks, ei püüagi ta seda teha.

Eelnev on sarnane Brophy (2010:273) poolt välja toodud motivatsiooni optimaalse sobivuse põhimõttega, mis ütleb, et õppima kutsumiseks peavad õpitegevuse omadused vastama õpija varasematele teadmistele ja kogemustele. Sobivusest saab rääkida juhul, kui tegevus on piisavalt tuttav, et selles ära tunda õppimisvõimalust, ja piisavalt köitev, et pakkuda õppijale huvi sellega tegeleda. Optimaalne sobivus puudub, kui tegevus on juba liiga tuttav, kui see on nii võõras, et õppija ei saa sellest aru või ei suuda hinnata selle võimalikku väärtust, või kui õppija varasem kogemus sellega on osutunud tulutuks. Ka Krull (2000:401) rõhutab, et eelkooliealiste lastega töötades tuleb anda neile ülesandeid, mille puhul nad suudavad jälgida taotletavate eesmärkide saavutamist, ülesanded peavad olema jõukohased, nõudma lapselt mõõdukat pingutust, kuid olema täidetavad võrdlemisi lühikese aja jooksul.

Motivatsiooni puhul saab rääkida eraldi sisemisest ja välisest motivatsioonist. Sisemiselt motiveerivate tegevuste puhul on tegevusele pühendumine iseenesest nauditav ja huvipakkuv. Seevastu väliselt motiveeritud tegevuste puhul nähakse tegevuses vahendit soovitud lõpptulemuse saavutamiseks (nt õpetaja kiitus, preemia jne). Kuigi uskumused oma võimete kohta, ootused edu või ebaedu suhtes ja ülesandele antav väärtus on

teoreetiliselt erinevad motivatsioonikonstruktsioonid, ei ole need eelkooliealiste laste puhul veel hästi eristunud. Ülesanded, mida peetakse huvitavaks, peetakse ka kasulikuks ja oluliseks ning vastupidi. (Tropp & Mägi 2008, lk 100) Üldiselt on siiski keeruline jõuda selgusele, millisel määral tekib motivatsioon mõneks tegevuseks sisemiste ja mil määral väliste tegurite toimele (sh ka õppimiseks). Nii mõnigi kord põhjustab tegevust ühel tasemel vaadatult väline tasustus, mis omakorda kutsub esile sisemise huvi sama tegevuse vastu. Kuid see võib olla ka vastupidine – algne sisemine huvi õppimise vastu saab toetust väliste tasustustena. (Krull 2000, lk 401)

Tropp ja Mägi (2008:100) toovad välja, et enne kooli on laste uskumused oma võimekuse kohta, samuti ootused edu suhtes ja suhtumine õppimisse tavaliselt väga positiivsed. Ka iseennast näevad väikesed lapsed tavaliselt positiivsemas valguses. Seda, mis sellise positiivsuse ja motivatsiooniga juhtub, ennustab see, kui hästi lapsel tegelikult läheb ja kuidas ta õpiülesannetega toime tuleb. Seetõttu on juba lasteaias äärmiselt oluline võimaldada lapsele positiivseid õpikogemusi ja eduelamusi, lähtudes ülesannete ja tegevuste valimisel lapse võimekusest nendega toime tulla. Samuti viitavad Tropp ja Mägi (*ibid.*, lk 100–101) uurimustele, millest selgus, et vanemate uskumused ja ootused laste võimekuse ja edukuse suhtes ennustavad laste enda uskumusi oma võimekusest enam kui laste tegelikud võimed ja oskused. Sellest tulenevalt võib arvata, et kuna ka õpetaja on lapse jaoks oluline inimene, siis tähendab see, et õpetaja arvamus ja ootus lapse suhtes kujundab mõneti ka lapse võimekuse. Leppik (2006:94) ütlebki, et motivatsiooni eriline mõjutaja on edu: edu ei soodusta miski rohkem kui edu ise.

Leppik (2006:96–97) lisab, et õpimotivatsiooni mõjutab tugevasti ka inimese emotsionaalne seisund konkreetsel hetkel. Arvestada tuleb ka õppija temperamenditüüpi, sest mõnele võib see olla õppimiseks põhiline motiiv (ekstraverdile näiteks tunnustus ja teiste hulgast esile tõstmine).

Hendricks *et. al.* (2014:38) jagavad mõned soovitusel, kuidas saab õpetaja last motiveerida:

- edu kogemine suurendab õppija sisemist motivatsiooni ja soovi muusikaga edasi tegeleda ning seeläbi paremaks saada;
- püüa läheneda lapsele personaalselt, et saada aru, kas tegu on pigem

sooloesineja või grupis tegutsejaga – see võimaldan arendada last vastavalt tema võimetele ja soovidele;

- sisemist motivatsiooni saab suurendada läbi õpikeskkonna, kus tunnustatakse lapse individuaalsust, nähakse progressi ja pingutust ning võimaldatakse neil ka ise muusika tegemisel kaasa rääkida ja oma ideid rakendada;
- loovust ja väljendusoskust saab toetada kõige paremini keskkonnas, kus hirmutamise asemel tekitatakse rõõmu ja armastust muusika vastu;
- inimesed on rohkem spontaansed ja loovad tingimustes, kus nad tunnevad end täielikult hinnatud ja aktsepteeritud;
- negatiivne või hirmul põhinev püüd last motiveerida võib panna last tegema seda, mida õpetaja tahab, kuid selle mõju on lühiajaline ning vähem efektiivne.

Tropp ja Mägi (2008:101) lisavad, et õppimist soodustavad hoiakud omandatakse ennekõike täiskasvanute poolt mudeldatud käitumiste kaudu, mitte niivõrd otsese õppimise kaudu. Lasteaiaõpetajad saavad mudeldada lastele uurivat ja uudishimulikku käitumist ning näidata, et ebakindluse tunne ja vigade tegemine on osa õppimise protsessist. See julgustab ja motiveerib lapsi rohkem pingutama. Samas paneb Landsberg (2013:28) südamele, et ei tohiks mõelda, et kellegi motiveerimine toimub hetkega. See on aeganõudev protsess ning peab arvestama asjaoluga, et aega, kannatust ja kiitust peab jaguma terveks ettevõetud teekonnaks (lasteaia mõistes võiks see tähendada nii ühte tundi, konkreetse esinemise õnnestumist kui tervet õppeaastat).

Millised on aga õpimotivatsiooni takistavad tegurid? Kogan (2012) toob oma bakalaureusetöös välja ühe muusikakooli õpetaja arvamuse õpilaste väljalangevuse kohta: „Sageli on õpilase väljalangevuse põhjuseks igavad ja ühetaolised tunnid, kus puudub loominguline protsess; enamasti on see tingitud sellest, et õpetaja ei valmistu tunniks ette, on kitsa silmaringiga, ei tegele enesetäiendamisega, on vähe leidlik ja pole ise muusikast huvitatud; vahel on põhjuseks ka halb suhtlemisoskus”. Siit võib tuua paralleele ka lasteaia muusikatunni kohta – kui õpetaja ei ole ise piisavalt motiveeritud ning huvitatud uuendustest ja väljakutsetest, võib muusikatund muutuda peagi igavaks ka lapsele, mille tulemusel võibki tekkida huvipuudus ja muusikarõõmu kadumine. Seda kinnitab ka Landsberg (2013:27) väites, et kõige lihtsam on teisi motiveerida siis, kui innustaja ise on kõrgelt motiveeritud. Kui see ei ole nii (näiteks ei ole õpetaja ise piisavalt asjast huvitatud ja innustunud), näevad motiveeritavad teeskluse läbi ning see

võib pärssida ka nende endi tegutsemistahet.

Landsberg (2013:27–28) lisab, et iga motiveerijaga peab kaasas käima oskus kiita ja teha seda õigel ajal. Inimestel on komme peale kiitmist ikkagi õpetama hakata, et head tulemust on võimalik siiski veel paremini teha ning selline käitumine paneb motiveeritavat kahtlema, kas kiitus oli ikka siiras ning tänu sellele hakkab tegija kõhklema ka oma võimetes. Lisaks kõrgele motiveeritusele ja innustusoskusele peab juhendaja tundma oma publikut, nende isiksusi ja vastavalt sellele serveerima neile hästi ette kujutluspildi edust, mille nad läbi tulemusliku töö saavutada võivad.

Üks oluline aspekt, mida muusikatunni puhul laste motiveerituse juures silmas pidada, on hoida tegevused laste jaoks piisavalt huvitavad ja muutumises. Traditsiooniliselt koosnevad muusikatunnid lasteaias õpetaja poolt juhitud tegevustest. Õpitakse laule, ühiseid mängu ja tantse, kulutatakse aega õigete nootide ja õige viisi õppimisele (et lapsed laulaksid õige viisiga), plaksutatakse rütme, õpitakse pillinimesid, marsitakse, tantsitakse, hüpatakse, kõnnitakse kikkivarvul, mängitakse rütmipille lauludele taustaks jne. Lõppkokkuvõttes on ikkagi õpetaja see, kes teeb kõik otsused ajakasutuse, muusikavaliku ja laste kaasamise osas. (Pautz 1991, lk 98) Et aga hoida tund muutumises (et kõik tunnid ei oleks läbi aasta ühesuguses formaadis) ning tuua sisse huvitavaid momente, anda lastele rohkem avastamisrõõmu ja tähelepanu, pakub Pautz (*ibid.*) välja teistsuguseid võimalusi, kuidas muusikatundi läbi viia:

- esimene võimalus oleks planeerida 5 minutit kogunemiseks ja tervituse või lemmiklaulu laulmiseks, 10 minutit lapse poolt algatatud uurimiseks või muusikakeskseks ajaks ja 15 minutit õpetaja poolt läbiviidavateks grupitegevusteks. Grupitegevuse aeg on see, kui lapse arendamine toimub õpetajapoolse juhendamise tulemusel;
- teine valik oleks, et kord nädalas oleks üks tund pühendatud traditsioonilistele grupitegevustele ning teine tund pühendatud muusikakesksele mängule väikestes gruppides või üksi;
- kolmas võimalus oleks kasutada mõlemat tundi nädalas grupitegevusteks ja põhiteemade/-asjade tutvustamiseks. Nende põhiteemadega saavad lapsed tegeleda edasi oma rühmas vastavalt siis rühmaõpetaja oma soovile;
- neljandaks ja Pautz'i arvates võib-olla oleks kõige paremaks variandiks oleks, kui muusikaõpetaja külastab rühma iga päev 15 minutit, liikudes mõnikord

rühmas ringi, suheldes lastega nendega mängimise ajal, teinekord jälle kutsudes lapsed kõik kokku ringi või grupitegevuseks. See võimaldaks rohkem isiklikku tähelepanu lastele, samuti oleks muusikaõpetaja sellisel juhul pigem kui lisaressurss rühmaõpetaja jaoks. Lisaks saab muusika olla sel juhul integreeritud igasse õppekava aspekti.

Kuigi Krull (2000:391) ütleb, et õpimotivatsiooni puhul on oluline mõista, et laste motiveerimine ei õnnestu peaaegu kunagi lihtsate meetodiliste võtete ega trikkidega, vaid eeldab õpetajalt õppe- ja kasvatustöös laiahaardelist ehk strateegilist lähenemist nii igale lapsele individuaalselt kui ka kogu rühmale, võib kokkuvõttes tuua siiski välja olulisemad aspektid, kuidas õpetaja, sh ka muusikaõpetaja, saab toetada lasteaialapse õpimotivatsiooni (Whitebread 2003, viidatud Tropp & Mägi 2008, lk 98 järgi):

- looge emotsionaalselt soe õpikeskkond, milles iga laps tunneb, et ta on tähtis;
- edastage kõrgeid ootusi kõigile lastele;
- kiitke ja tunnustage lapsi nende saavutuste eest, eriti siis, kui laps on nende nimel eriliselt pingutanud;
- looge reeglite abil korrastatud, regulaarsete rutiinidega rühm;
- tutvustage lastele alati ees ootavaid sündmusi ning valmistage neid ette muutusteks;
- andke lastele võimalus kontrollida oma õppimise protsessi, laske neil teha valikuid;
- kaasake lapsi otsuste tegemisse ja reeglite kehtestamisse ning rakendage reegleid õiglaselt;
- andke tagasisidet lapse käitumise, mitte lapse enda kohta.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas loovad Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajad laste edasiseks muusikaharrastuseks soodsa õpikeskkonna muusikatunnis. Selles peatükis antakse ülevaade uurimismetoodikast, kirjeldatakse valimit ja selle moodustamist ning uurimisprotseduuri.

2.1. Meetodi valik ja kirjeldus

Empiirilise uurimuse läbiviimisel kasutati kombineerituna nii kvalitatiivset kui kvantitatiivset uurimismeetodit. Uurimisandmete kogumisel kasutati küsitlust. Kuna küsimustik koosnes nii avatud kui suletud küsimustest, kasutati andmete analüüsimisel nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset andmeanalüüsimeetodit. Analüüs toimus sisuanalüüsi meetodil. Kvalitatiivne sisuanalüüsi meetod võimaldab kasutada tekstianalüüsi, mis taotleb tekstimaterjali vähendamist parafraseerimise, summeerimise ja kategooriate moodustamisega (Laherand 2008, lk 285). Andmeanalüüsiks kasutati programmi LibreOffice Calc.

2.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus

Tartu linna kodulehe järgi on koolieelseid lasteasutusi Tartus kolme liiki: munitsipaallasteaiad, eralasteaiad ja lastehoiud. Käesolevas töös võeti eesmärgiks uurida vaid munitsipaallasteaia muusikatunde. Eralasteaiad jäeti tööst välja põhjusel, et olukord neis on veidi erinev tavalasteaiast (paremad töötingimused, vähem lapsi, paremad vahendid jmt). Lastehoiud jäeti kõrvale seetõttu, et need on väga väikesed koosnedes enamasti vaid ühest rühmast ning kuna muusikaõpetaja ametikoht ei ole seal kohustuslik, ei olegi neis tihti muusikut (laste muusikakasvatuslik harimine on sel juhul jäetud rühmaõpetaja hoolde).

Tartus on kokku 30 munitsipaallasteasutust (Tartu linna...). Üks neist on eriline: Tartu Maarja Koolis käivad erivajadustega lapsed, mistõttu on muusikategevused seal veidi

teistsugused kui tavalasteaias. Seetõttu jäeti see lasteaed valimi moodustamisest kõrvale. Ülejäänud 29. lasteaia puhul kasutati aga kõikset valimit, et tagada uurimistöös usaldusvärsus. Valimi moodustasid 29. Tartu linna munitsipaallasteaia muusikaõpetajad, keda oli kokku 40 (sh töö autor). Oma vastuse andis küsitlusele 14 muusikaõpetajat (n=14), mis tähendab, et küsitlusele vastas 36% valitud õpetajatest (arvestusest jäeti välja töö autor). Tulenevalt töö kvalitatiivsest iseloomust on 14 vastust täiesti piisav üldistuste ja kokkuvõtete tegemiseks.

Taustaandmetest küsiti uuritavate käest vaid nende tööstaaži suurust ja haridustaset. Vastajate käest ei küsitud nende töökoha nime, vanust ega sugu. Töökoha mitteküsimise põhjuseks oli asjaolu, et Tartu linna muusikaõpetajate ring on väga väike ning kogukond käib omavahel tihedasti läbi. Töökoha mitteküsimisega anti vastajale kindlustunne, et tema isikut ei ole võimalik seostada konkreetse lasteaia. Eelnevast tulenevalt võis see mõjutada oluliselt õpetajate julgust avaldada oma arvamust ausamalt ja ilustamata, mis peaks aga tõstma käesoleva töö usaldusvärsust.

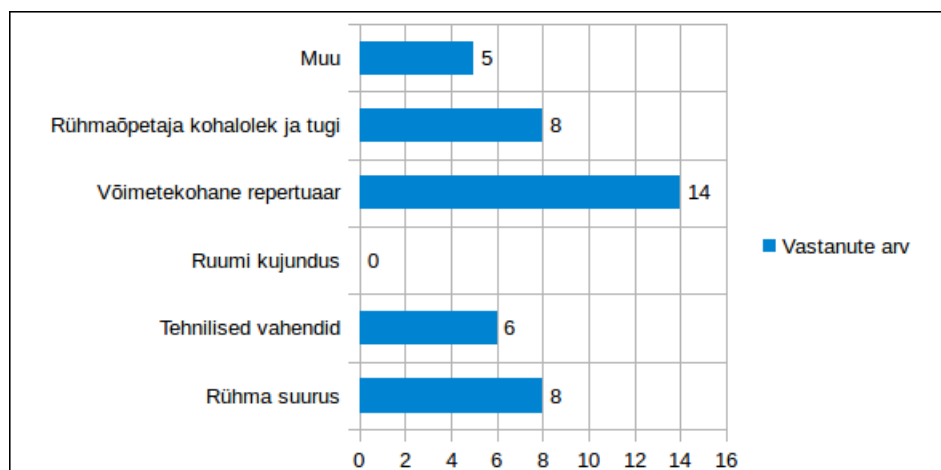
Vastajate vanust ei küsitud, kuivõrd see ei ole käesoleva töö raames oluline. Pigem on oluline õpetaja tööstaaž ja haridustase, sest see mõjutab otseselt õpetaja valikuid ja tööd lastega.

Samuti ei küsitud uuritavate sugu, kuna töö autoril oli eelnevalt olemas sooline info kõigi Tartus töötavate lasteaia muusikaõpetajate kohta – kõik Tartu lasteaedade muusikaõpetajad on naissoost.

Vastanud muusikaõpetajatest üle poole on töötanud lasteaia muusikaõpetajana rohkem kui 10 aastat (8 õp⁷), 4 õpetajat on töötanud muusikaõpetajana 6–10 aastat ning 2 õpetajat alla 5 aasta (*Joonis 1*).

7 Lühend „õp” tuleneb sõnast „õpetaja” ja tähistab vastanud muusikaõpetajaid.

Joonis 1. Muusikaõpetajate tööstaž aastates

Haridustasemelt olid peaaegu kõik vastajad pedagoogilise kõrgharidusega. Vaid kahel õpetajal oli märgitud teistsugune vastus: muu kõrgharidus ja lõpetamata kõrgharidus.

2.3. Uurimisprotseduuri kirjeldus

Et saada paremini aimu, mis tegelikult tundides toimub, viis töö autor enne küsitluse väljasaatmist läbi kolm selektiivset tunnivaatlust: esimene vaatlus toimus aprillis 2016 Tartu Rukkilille lasteaias, kus vaadeldi kolme muusikatundi, teised kaks vaatlust toimusid samal kuul Tartu Sassi lasteaias, kus vaadeldi kokku kahte muusikatundi (kumbki toimus erineva õpetajaga). Vaatluse jaoks ei teavitatud õpetajaid eelnevalt ette, mida täpsemalt vaatlema hakatakse. Õpetajatel oli teada vaid töö pealkiri. Ajaliselt vaadeldi tunde alates kl 10-st, et lapsed oleksid jõudnud juba korralikult üles ärgata ning lasteaiaiga harjuda (mõned lapsed jõuavad lasteaeda alles kella 9-ks ning emmest-issist lahtilaskmine ja korralik ülesärkamine võtab aega, mistõttu valiti vaatluseks nimelt hilisem kellaaeg, et lapsed oleksid juba nn lahti ning tavalises lasteaia meeleolus). Vaatlustele järgnes ka põgus jutuajamine õpetajatega ning üldine arutelu tunnis toimunu teemal. Vaatluse ja jutuajamise tulemusi kasutati lõputöö fookuse täpsustamiseks ja küsimustiku täiustamiseks.

Enne küsimustiku väljasaatmist viidi aprillis 2016 läbi ka pilootküsitlus kahe Tartu valla muusikaõpetaja abil, mille tulemusi kasutati samuti küsimustiku parendamiseks.

Käesoleva uurimistöö empiiriline osa viidi läbi aprillis ja mais 2016. Lõputöö

küsimustiku täitmiseks pöördui uuritavate poole e-kirja teel kasutades Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajate listi (valimist välja jäetud Tartu Maarja Kool ei olnud listis).

Küsimustik koosnes 36 küsimusest, millest 33 olid kohustuslikud ning 3 vabatahtlikud. Sellest hoolimata vastati väga hästi ka vabatahtlikele küsimustele: vaid ühe küsimuse puhul (nr. 35) jätsid 2 õpetajat oma arvamuse välja ütlemata. Suurem osa küsimustest (20 küsimust) olid avatud küsimused, ülejäänud 16 olid valikvastustega. Töö autori arvates on avatud küsimused väga olulised, sest vastasel korral võib mõni vastaja jaoks oluline aspekt vastustes kajastamata jääda.

3. TULEMUSTE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsitakse 14 Tartu linna munitsipaallasteaia muusikaõpetaja arvamusi. Küsitluse küsimused olid jagatud nelja suurde gruppi vastavalt lõputöös seatud alaeesmärkidele:

- 1) Laste muusikaliseks eneseväljenduseks soodsa õpikeskkonna loomine õpetaja pilgu läbi – milliseid meetodeid ja võtteid selleks kasutatakse?
- 2) Laste motiveerimine – kuidas ja mil viisil õpetaja seda teeb?
- 3) Laste õpimotivatsiooni mõjutavad tegurid lähtuvalt õpetaja isiksusest.
- 4) Õpetajate arvamused õpimotivatsiooni takistavatest teguritest muusikatunnis.

Sõltuvalt sellest on ka käesolev peatükk jaotatud eelnimetatud alapeatükkideks.

3.1. Laste muusikaliseks eneseväljenduseks soodsa õpikeskkonna loomine

Rühmas on tavaliselt enam-vähem ühevanuselised lapsed (va liitühmad), kuid sellegipoolest võib nende arengutase ja -kiirus olla erinev. Lisaks on erinev ka temperamenditüüp, avatus, suhtlemisoskus jm. Ehk iga laps on omaette isiksus ning hea tunni seisukohast on nende aspektidega arvestamine väga oluline, et rakendust ja eduelamust saaksid kõik lapsed. Seetõttu on oluline õppetegevuse eelnev planeerimine, millega nõustusid peaaegu kõik vastanud. Vaid üks õpetaja arvas, et see aspekt on hea tunni seisukohast väheoluline.

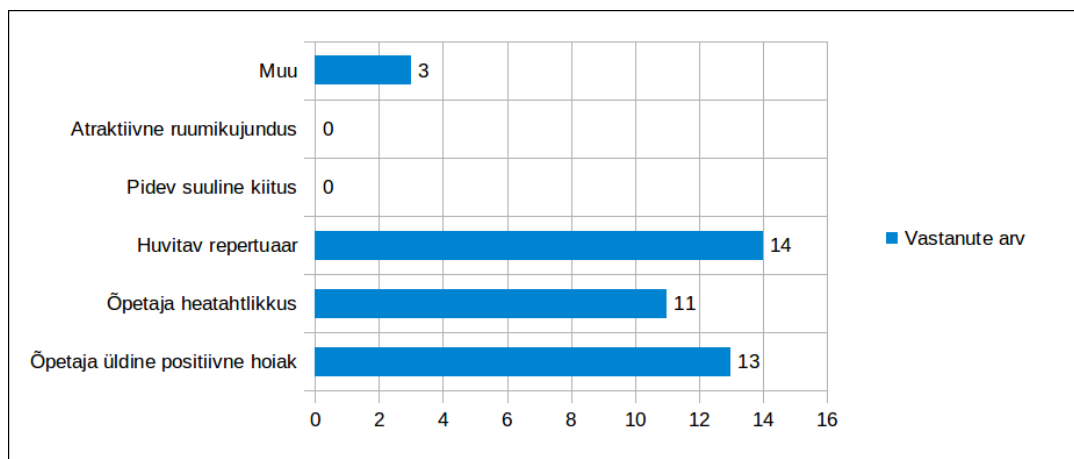
Läbi õppetöö eelneva planeerimise ning tundes ja teades konkreetse rühma lapsi, saab planeerida ka kõigile jõukohaseid tegevusi. Laste erinevat arengutaset ja -kiirust arvestavad õpetajad peamiselt läbi tegevuste kohandamise vastavalt laste võimetele: vähemvõimekamad teevad lihtsamaid (tantsu)liigutusi või mängivad lihtsamat rütmi, võimekamad saavad raksemaid ülesandeid. Samuti ei eeldata kõigilt ühtemoodi terve laulu laulmist. Lisaks aitavad õpetajad ise nõrgemaid lapsi või gruppe järele. Seejuures on ka väga oluline kiitus ja siiras heameel lapse julguse ja kasvõi väikse saavutuse üle. Üks õpetaja tõi ka välja, et ükskõik, millisel arengutasemel laps parajasti on, ei saa see segada andmast talle jõukohaseid ülesandeid, et laps saaks tunda rõõmu oma

saavutustest.

Laste kaasamine tegevustesse ja otsustamisprotsessidesse annab lastele võimaluse saada isiklikku tähelepanu ja eneseteostusvõimaluse. Laste kaasamist erinevatesse otsustamisprotsessidesse pidasid oluliseks kõik vastanud õpetajad. Kui aga oli vaja tuua konkreetseid näiteid laste kaasamisest, olid mitme õpetaja vastused pigem lakoonilised ja mittekaasavad: vastused „mõnikord aitavad lauludele liigutusi pakkuda”, „vahel lasen teha lastel enestel liigutusi, vähemate laste korral lasen valida ka pillid” või „vahel, aga mitte alati pillivalikus, liigutustes” ei kõla just eriti kaasavalt. Enamasti jäi aga muusikaõpetajate vastustest kõlama laste kaasamine pilli valikul ja võimaluse korral lastes neil ka ise rütmi välja mõelda, samuti laulude, laulumängude liigutuste ja tantsuliigutuste väljamõtlemisel ning mõne laulu valikul, mida tunnis lauldakse. Laste kaasamine ja nende mõtete ja arvamustega arvestamine võib ühest küljest olla raske, kuid teisest küljest, nagu kirjutas ka üks õpetajatest, annavad lapsed ise väga häid ideid, mis teeb õpetaja töö veidi lihtsamaks ning muudab ka lapsed innukamaks.

Õppimiseks soodne õpikeskkond on see, kus laps ise tunneb, et ta tahab kaasa teha ja anda oma panus tunni õnnestumisse. Seetõttu paluti õpetajatel avaldada arvamust, läbi milliste tegurite saab nende arvates luua lastele sellise motiveeriva õpikeskkonna. Etteantud valikust paluti õpetajatel valida 3 nende arvates kõige olulisemat aspekti. Vastustest ilmnes (vt Joonis 2), et motiveeriva õpikeskkonna loomisel on õpetajate arvates olulisimad võimetekohane repertuaar, rühma suurus ning rühmaõpetaja kohalolek ja tugi. Ruumikujundust ei pidanud ükski vastanutest piisavalt oluliseks, et seda ära märkida.

Joonis 2. Motiveeriva õpikeskkonna olulisimad aspektid muusikaõpetajate arvamustes

Õpetajate endi poolt toodi aga välja veel mõned muud aspektid nagu õpetaja isiksus ja valmisolek lastega siiralt samal tasandil suhelda, näitlikud vahendid sõltuvalt laste vanusest ning lastele teatud valikute andmine ja nendega arvestamine.

Õpetajatel paluti ka eraldi välja tuua, läbi milliste tegevuste, abivahendite, ruumikujunduse ning tehnoloogiliste vahendite loovad nad lastele motiveeriva õpikeskkonna:

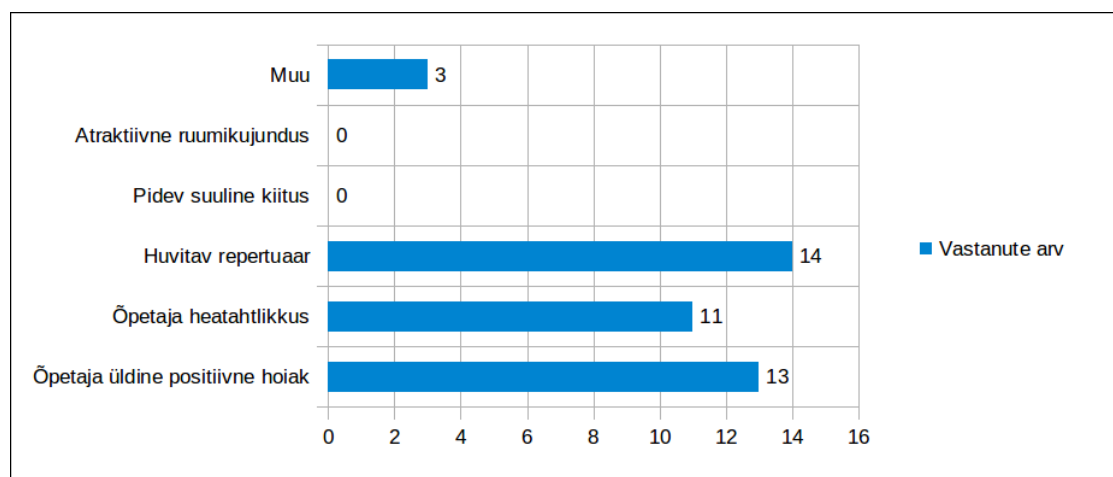
- Tehnoloogilisi vahendeid kasutavad õpetajad suhteliselt vähe: peamiselt muusikakeskust ja süntesaatorit (kui klaverit ei ole), pooled õpetajatest kasutavad ka mikrofoni (sest lastele meeldib sellega laulda) ning mõned üksikud õpetajad mainisid ka arvuti kasutamist tegevustes.
- Ruumikujunduse küsimuse sõnastus jäi õpetajate jaoks ilmselt segaseks, sest vastamisel keskenduti pigem enda ja laste paiknemisele ruumis, mitte niivõrd ruumi kujunduslikule aspektile, mida eeldati. Kahjuks ei tulnud see aspekt välja ka pilootküsitlusega, mille tulemusel oleks saanud küsimuse sõnastust muuta. Sellegipoolest, õpetajate jaoks on oluline, et neil oleks lastega silmside, mistõttu istuvad lapsed tavaliselt pool- või täisringis toolidel või põrandal. Ruumi kujunduslike tegurite poole pealt (vastas 6 õpetajat) tõid 2 õpetajat välja, et neil ei ole võimalik ruumikujunduses midagi muuta, ülejäänud vastanud muudavad ruumi vastavalt aastaajale ja tähtpäevadele. Üks õpetajatest lisas ka, et ruumikujunduse seisukohast ei tohiks pillid ja mänguasjad olla kohe kättesaadavad ja silmatorkavad, muidu köidavad need liigselt laste tähelepanu ning õpetaja jaoks seda enam piisavalt ei jätku.
- Abivahendite osas on õpetajad väga tublid – kõik vastanud kasutavad tegevuste ilmestamiseks ja põnevamaks muutmiseks erinevaid näitlikustavaid vahendeid: nt mänguasjad, käpiknukud, rätid, lindid, lilled, õpetaja enda või laste valmistatud pillid, kostüümid, videod jpm. Üks õpetaja lisas, et oluline on eelkõige vahendi mitmekülgne funktsionaalsus – ühte vahendit saab kasutada väga paljudes kohtades ja väga erinevalt, tuleb olla vaid loominguline (nt kõlapulk: kujundite loomine üksi, paaris, kogu rühmaga, torni ehitamine jne). Mõned õpetajad tõid ka välja, et väiksemate lastega kasutatakse vahendeid rohkem, suurematega vähem.
- Motiveerivate tegevuste osas pidasid õpetajad oluliseks tegevuste vaheldumist ja

hoogsust, sh jälgitakse, et raskemale tegevusele järgneks alati kergem; lisaks ka huvitav repertuaar, vahvad vahendid, tunni mõtestamine läbi mingi süžee, liikumismängud ja pillimäng. Muusikategevuste lõppu jäetakse laste jaoks meeldivamad tegevused ning mõned õpetajad lõpetavad tunni ka üllatuse või preemiaga. Hea oli lugeda, et mõned õpetajad on suutnud säilitada oma lapsemeelsuse, sest nad tõid välja, et viskavad tunnis ka ise nalja ja teevad krutskeid.

Lisaks piisavale ettevalmistusele ja planeerimisele sõltub muusikategevuste õnnestumine ka inimestest endast. Peamiste muusikatundi mõjutavate teguritena tõidki pooled vastanutest välja õpetaja isiksuse: tema loovus, ettevalmistus, positiivsus ja pedagoogilised oskused on need, mis tagavad hea tunni. Ülejäänud vastanutest peavad olulisteks mõjuteguriteks pigem lastest tulenevaid faktoreid (laste väsimusaste, meeleolu, nende võimed ja huvi) või muid väliseid tegureid (laste arv rühmas ja ka ilm). Omamoodi õigus on kõigil vastanutel. Ühest küljest mõjutab õpimotivatsiooni muuhulgas ka inimese emotsionaalne seisund konkreetsel hetkel (1.2.3): kui laps on väsinud või halvas tujus, on tema esmane soov saada lahendus nendele probleemidele selmet laulda või tantsida. Siinkohal võib aga olla suuresti abi taaskord muusikaõpetaja pedagoogilistest oskustest ja loovusest, et last sel hetkel toetada. Teisest küljest on aga kogu protsessi edukuse määrajaks esmajoones ikkagi õpetaja isik – tema usaldusväärsus, professionaalsus, oskus julgustada, anda tagasisidet, luua vajalik õppekeskkond jmt (1.2.2 ja 1.2.3). Positiivne ja oskuslik muusikaõpetaja on parim eeskuju lapsele, kes alles õpib tundma muusikalise maailma võlu, seevastu õnnetu ja mittemotiveeritud õpetaja ei suuda isegi ennast piisavalt innustada, rääkimata laste nakatamisest muusikarõõmu pisikuga.

Õpetaja ülesanne on luua õppetegevuseks soodne õhkkond. Positiivse õhkkonna loomisel pidasid õpetajad kõige olulisemaks õpetaja üldist positiivset hoiakut, õpetaja heatahtlikkust ja huvitavat repertuaari (*Joonis 3*). Iga õpetaja võis valida nii palju variante, kui talle sobis, kuid ainult neid, mis on tema jaoks olulised.

Joonis 3. Muusikaõpetajate arvamused positiivse õhkkonna loomise olulistest aspektidest.

Muude oluliste teguritena toodi välja ka tegevuse vaheldusrikkus, üldine rühma suhtumine muusikategevusse ning koostöö rühma- ja muusikaõpetaja vahel.

Soodsa õpikeskkonna loomisel on oluline ka õpetaja poolt jagatav isiklik tähelepanu igale lapsele, sest see loob silla õpetaja ja lapse vahel – et laps tunneks end turvaliselt ja vabalt. Kuigi lasteaias on rühmad suured (sõimerühmas kuni 14 last ja aiarühmas kuni 24 last), arvas üle poole vastanutest (9 õp.), et lapsed saavad muusikatunnis siiski piisavalt isiklikku tähelepanu: lastele antakse võimalus laulda üksi või mängida pilli teiste ees, lubatakse olla abiline (nt vahendite jagamisel ja kokkukorjajamisel), küsitakse nende arvamust, antakse juhtmängija roll (sh kordamööda liigutuste vm ettenäitamine), lisaks ka vestlusmomentid ja nimeline pöördumine lapse poole.

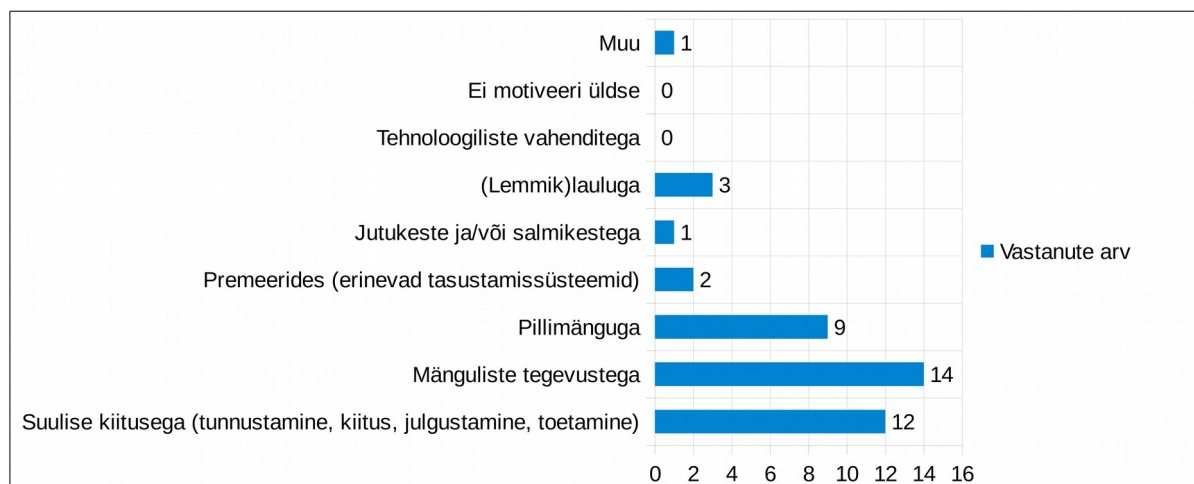
3.2. Laste motiveerimine

Esmalt paluti õpetajatel seletada lahti sõnapaar „laste motiveerimine” ehk mida see nende jaoks tähendab. Peaaegu kõik õpetajad selgitasid motiveerimist nii, nagu seda on käsitletud töö teoreetilises osas (1.2.3): motivatsioon viitab lapse käitumise aktivatsioonile, intensiivsusele, suunale ja järjekindlusele. Kõik õpetajad arvasid, et laste motiveerimine muusikatunnis on vajalik, samuti tähtsustavad õpetajad laste motiveerimist endi jaoks: küsimusele, kui suure tähtsusega on nende jaoks laste motiveerimine tegevustes, vastasid õpetajad, et see on „pigem oluline” (5 õp.) või isegi „väga oluline” (9 õp.). Õpetajate arvamustest ilmneb, et laste motiveerituse nimel on

üles ehitatud kogu tund: näiteks kui miski ei tööta, muudetakse tegevust jooksvalt; samas kui miski lastele väga meeldib, leitakse võimalus teha seda tegevust süvendatult; tutvustatakse lastele lõppeesmärki – kui see salm on õpitud, saab lisada laulule vahendeid, liikumist jne. Üldiselt on kõik õpetajad ühel meelel, et laste köitmiseks peab tund olema mitmekesine, mänguline, põnev ja eakohase repertuaariga. Õpetajad on saanud hästi aru, et kõige aluseks on huvi tekitamine ehk lapse aktiveerimine, et ta tahaks laulda, pilli mängida, laulumänge mängida ja muud huvitavat teha, mida õpetaja pakub. Selleks kasutavad õpetajad erinevaid viise ja vahendeid.

Laste motiveerimiseks kasutatakse valdavalt mängulisi tegevusi, suulist kiitust ja pillimängu. Teisi töö autori poolt väljapakutud variante mainiti väga vähe (*Joonis 4*).

Joonis 4. Laste motiveerimise viisid muusikatunnis (iga õpetaja märkis ära kolm olulisimat).

Küsimusele, milline motiveerimine või millised motivaatorid on nende arvates kõige tõhusamad (ehk sobivad valdavale osale lastest), vastasid õpetajad siiski, et nendeks on suuline kiitus ja olukord, kus lapsed saavad ise valida kas tegevuse või pilli.

Kõigele vaatamata väsivad lapsed üsna kiiresti ning kuna iga inimene on erinev oma soovide ja tahtmistega, siis tekib igas muusikatunnis olukord, kus need, kellel on igav või kes on tüdinenud konkreetsest tegevusest, hakkavad ühel või teisel viisil tundi segama. Kuivõrd see on oluline aspekt muusikatunni õnnestumise seisukohast, siis paluti õpetajatel tuua näiteid, kuidas nad tavaliselt tekkinud olukorda lahendavad.

Vastustest ilmnes, et enamasti palutakse rühmaõpetajal tegeleda segava lapsega, püütakse segamist ignoreerida või eemaldatakse laps tegevusest (pannakse eemale istuma või jäetakse pillist ilma), kuid paljud õpetajad püüavad ka ise lahendada olukorda andes tähelepanu korraks lapsele või muutes tegevust: võttes appi pilli või tekitades mingil moel üllatusmomendi. Väga tänuväärne on mitme õpetaja poolt välja toodud käitumine, kus pärast muusikategevuste lõppu räägitakse eraldi tundi seganud lapsega ning püütakse selgitada välja sellise käitumise põhjus. Üllatav oli aga ühe väikese staažiga muusikaõpetaja vastus – ühe võimalusena kasutab ta segava lapse korral ka tema kallistamist. Seega leidis kinnitust eelnevalt väljatoodud mõtte (1.2.2), et muusikat ei saa õpetada kurja sõnaga, ainult heaga, sest muusika peab andma rõõmsad tunded ja head emotsioonid. Kui meie huvi on, et laps tunneks heameelt musitseerimisest ka tulevikus, siis peab muusikaline algharidus põhinema eelkõige rõõmul – kõik see, mida inimene kogeb lapsepõlves, saadab teda terve elu.

Peaaegu igas rühmas on vähemalt üks laps, kes suhtub muusikasse leigemalt ja ükskõiksemalt kui tema rühmakaaslased. Mõnel lapsel võtab avanemine väga kaua aega, teine aga ei avanegi muusikale. Samuti leidub alati keegi, kellel on millegipärast halb tuju. Kuidas motiveerida seda last, kes ei soovi üldse muusikategevustes osaleda? Siinkohal oli õpetajate arvamus üsna ühine – last ei survestata kaasa tegema, vaid lastakse tal ise tunnetada, millal ta valmis on, pöördudes aeg-ajalt lapse poole küsimusega, kas ta soovib tegevusega liituda. Kui ta seda teeb, siis julgustatakse ja kiidetakse last. Samuti olid õpetajad nõus, et iga laps on siiski indiviid ning mis mõjub ühele, ei pruugi mõjuda teisele, mistõttu on oluline, et õpetaja tunneks lapsi ja teaks, kuidas ühele või teisele lapsele läheneda või mis asi just seda last sel konkreetsel hetkel kõnetaks.

3.3. Laste õpimotivatsioon ja õpetajast tulenevad mõjutegurid

Iga tund ja selle meeleolu sõltub väga palju õpetajast – tema meeleolust, suhtumisest, hinnangutest oma tööle ning samuti ka kolleegide hoiakust tema tööle. Mida rahulolevam ja rõõmsam on õpetaja, seda rõõmsamad on ka lapsed. Seetõttu paluti muusikaõpetajatel hinnata/avaldada arvamust oma tööle ja töökeskkonnale.

Oma tööd ise hinnates olid peaaegu kõik õpetajad endaga rahul: üldiselt on oma tööga

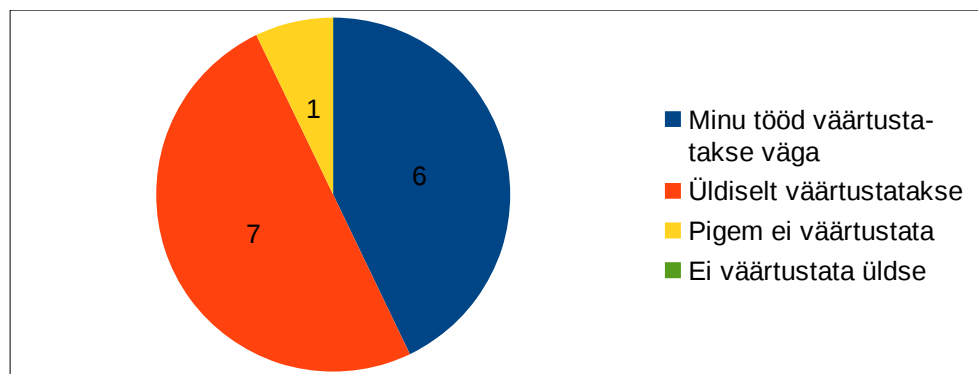
rahul 10 ja väga rahul 3 õpetajat. Küsimusele, miks nad on rahul, vastasid õpetajad, et neile meeldib muusikaõpetaja töö – see pakub neile väljakutseid (iga tund tuleb läbi mõelda ja ette valmistada nii, et see oleks huvitav); neile meeldib, et enamasti lapsed siiski naudivad muusikalisi tegevusi ning head tulemused rõõmustavad omakorda jällegi õpetajaid. Vaid üks õpetaja arvas, et pigem ei ole ta oma tööga rahul. Põhjenduseks tõi ta asjaolu, et tal on liiga vähe kontakttunde (vaid 1x nädalas), mistõttu on tulemusi raskem saavutada ning erinevateks pidudeks peab hakkama juba väga varakult mõtlema ja harjutama.

Sellest võib järeldada, et peab paika eelnevalt (1.2.2) välja toodud ütlus, et rõõmus õpetaja tähendab rõõmsat last, sest sama õpetaja, kes ei olnud oma tööga ise rahul, arvas ka, et viimasel ajal tunneb ta üha enam, et mõnedel lastel puudub motivatsioon üldse muusikas osaleda. Ükski teine õpetaja ei toonud kogu küsitluse jooksul välja laste motivatsiooni puudust, hoopis vastupidi – teised vastanud õpetajad olid väga rahul laste võimekusega. Sellest võib järeldada, et õpetaja väsimus on mõjunud ka lastele ning vastupidi, mistõttu ongi rakse olla laste ees motiveeritud eeskuju. Eeskuju on aga väikese lapse jaoks väga oluline.

Enda loodud õpikeskkonnaga on muusikaõpetajad üldiselt rahul (11 õp.) või väga rahul (3 õp.). Vaid üks õpetaja, kelle eelmistest vastustest võis lugeda välja teatavat väsimust oma töö osas, arvas, et ta ei ole väga rahul ka loodud õpikeskkonnaga. Samuti ollakse rahul enda ja laste vahelise koostööga: väga rahul oli 5 ja üldiselt oli sellega rahul 9 õpetajat.

Peaaegu kõik vastanud muusikaõpetajad tunnevad, et enamasti kolleegid väärtustavad nende tööd (*Joonis 5*). Sellegipoolest ilmnis avatud küsimustest muusikaõpetajate ootus ja lootus, et nende arvamust usaldataks veelgi rohkem nii rühmaõpetajate kui juhtkonna tasandil.

Joonis 5. Muusikaõpetajate arvamus nende töö väärtustamisest kolleegide poolt

Küsitlusega püüti ka teada saada, kas ja kuidas mõjutab muusikategevusi ja ka laste õpimotivatsiooni nädalapäev. Kümme õpetajat nõustus, et esmaspäeviti on lapsed rahutumad ning reedeti väsinumad, mistõttu valivad õpetajad nendeks päevadeks lõbusad, kerged tegevused ja mängud; nädala sees, kui lapsed on juba rahulikumad ning rohkem motiveeritud, tehakse aga tööd. Üks õpetaja arvas siiski, et pigem on see vahe suurem aastaajati: sügisel on laste motivatsioon parem, kevadel halvem. Ning üks õpetaja leidis, et pigem sõltub laste õpimotivatsioon rohkem päeva teistest tegevustest. Ühe õpetaja arvates aga ei mõjuta aastaaeg ega nädalapäev laste õpimotivatsiooni kuidagi – kellel see on, see teeb kogu aeg kõike rõõmuga kaasa, ja kellel seda ei ole, see ei ole muusikaga erilist sidet veel saanud.

3.4. Õpetajate arvamus õpimotivatsiooni takistavatest teguritest muusikategevustes

Läbi küsitluse tõid õpetajad välja erinevaid kitsaskohti, mis nende arvates pärsivad või takistavad muusikaliste tegevuste maksimaalse potentsiaali kasutamist.

Üks oluline mõjutegur on rühmade suurus. Lisaks ankeedis olnud konkreetsele küsimusele, kuidas mõjutab rühma suurus õpetaja arvates muusikatundi, tõid mitmed õpetajad selle aspekti omaalgatuslikult välja ka küsitluse teistes vastustes. Peamiselt arvasid õpetajad, et nii õpetajal endal kui ka lastel on kergem, kui rühmas ei ole liiga palju lapsi (mõnede õpetajate jaoks läks piir 15. lapse, mõnedel 20. lapse juurest). Lisaks toodi välja, et laste arv tunnis mõjutab ka jagatavat isiklikku tähelepanu, repertuaarivalikut, pillimängu (enamasti on lasteaegade pillipark väga kesine ning kõigile lastele kõiki pille korraga kätte anda ei saa), samuti jäävad tagaplaanile

vaiksemad lapsed. Mõned muusikaõpetajad leidsid aga siiski ka positiivse aspekti selle juures: rohkemate lastega suureneb mängurõõm ja tantsu ilu ning saab paremini teha ring- ja laulumänge.

Lasteaias toimub väga palju erinevaid üritusi (vt Lisa 1), millest umbes kolmveerand on seotud muusikategevustega ehk siis puudutab otseselt muusikaõpetajat. Õpetajatel paluti avaldada arvamust, kas see pigem segab või toetab nende tööd lastega. Peamiselt arvasid õpetajad, et tihe ürituste graafik pigem segab kui toetab nende tööd, sest muusikalised tegevused peaksid olema protsessipõhised, mitte kogu aeg tulemustele orienteeritud. Mõned õpetajad tõid välja, et loomulikult on hea, kui laps saab vahepeal ka esineda ja näidata, mida ta on õppinud ja kui tubli olnud, kuid kui neid hetki saab olema liiga palju, jääb muusikatunnis liiga vähe aega mängulisteks tegevusteks ja laste omaalgatuslikeks ettevõtmisteks, mis on aga väikese lapse õpimotivatsiooni ja õppimisprotsessi väga oluline koostisosa. Üks õpetaja arvas siiski, et hoolikal planeerimisel on seda kõike võimalik ka stressivabalt teha, kuid sel juhul tähendab see erinevate ürituste tegevuskava ja plaani paikanemist juba sügisel. Enamasti on see keeruline, sest erinevate üritustega on kaasatud tavaliselt rohkem inimesi kui ainult muusikaõpetaja, ning paljudele ei meeldi teha plaane liiga vara. Sellest hoolimata võiks see olla üks võimalus, kuidas muusikaõpetajad saaksid oma asju läbi aasta paremini planeerida.

Ühe küsimuse raames paluti õpetajatel endil tuua välja muusikategevuste kitsaskohad, et vältida mingi olulise aspekti käsitlemata jäämist. Siinkohal toodi enim välja laste vähesed võimed, laste omavahelised suhted, õpetaja keerulised suhted kolleegidega (sh muusikaõpetaja erinev arusaam laste kasvatamisest ja õpetamisest võrreldes rühmaõpetajaga), vahendite (sh pillide) nappus, aga ka õpetaja selge arusaama puudumine, mida tegema peab, ning ebavõrdse raskusega ja ebahuvitav repertuaar: lapsed arenevad erineva kiirusega ning samuti on laste huvid erinevad, nende kõigi aspektide ühildamine suure grupiga tegutsemise korral on keeruline. Kaks õpetajat tõid välja ka koduse kasvatuse ja kodused probleemid, mis ei jäta lapsi kindlasti mitte puutumata. Käesolevas töös sellele aga liigselt ei keskendutud, kuna muusikaõpetajad kohtuvad lastega 1–2 korda nädalas suhteliselt lühikest aega ning lisaks ei puutu nad peaaegu üldse kokku lapsevanematega – koostöö ja probleemide lahendamine lasteaija ja kodu vahel on eelkõige rühmaõpetajate õlgadel.

Vaadates neid õpetajate väljatoodud murekohti, on mitmed neist lahendatavad või leevendatavad õpetajale võimaldatavate koolitustega: nt meeskonnatöö või suhtlemisalase koolitusega, erinevate muusikaalaste koolituste ja töötubadega, eelkooli pedagoogikaalase koolitusega jne. Kindlasti aitaks väga palju kaasa ka muusikaõpetajate endi omavaheline suhtlemine ja kogemuste, murede ja rõõmude jagamine. Tartu linna lasteaia muusikaõpetajad on selles osas juba sammu astunud, sest kord aastas toimub neil töökogemuslik seminar, kus vahetatakse kogemusi parimate laulude ja mängude osas ning jagatakse üldisi murekohti ja rõõme. Palju sõltub kõige selle juures aga kindlasti lasteaia juhatusest ja sellest, kui palju väärtustatakse muusikaõpetaja tööd – kas teda lubatakse koolitustele, lubatakse täiendada pilliparki jne. Käies kolme õpetaja tundi vaatlemas, arvasid vaadeldavad, et kogemuste saamiseks ja enda töö analüüsile aitaks palju kaasa ka teiste õpetajate tundide vaatlemine, mille jaoks aga on õpetajatel raske leida aega, sest muusikalised tegevused toimuvad lasteaedades enam-vähem ühel ajal. Siiski on see Tartu lasteaia muusikaõpetajate kokkuhoidvas kollektiivis kindlasti koht, millele tasub tulevikus mõelda. Samuti võiks üksteisele superviisoriks olemine anda uusi mõtteid ja vaatenurki muusikatunnile.

Küsimustiku viimane küsimus, milles paluti õpetajatel avaldada arvamust, milliseid võimalusi näevad nemad muusikatunni parendamise osas, oli lisatud mõttega, et anda neile võimalus tuua välja nende töö jaoks olulisi aspekte, mis mingil põhjusel jäid eelnevalt küsimustikus kajastamata. Samuti pidi see andma õpetajale võimaluse südamepuistamiseks, et lõpetada küsitlus hea tundega.

Oma ettepanekutes muusikatunni parendamise osas tõid õpetajad välja, et nende arvamusi ja soovitusi usaldataks rohkem nii juhtkonna kui rühmaõpetajate poolt, samuti sooviti enam aega lastega vestlemiseks ja arutlemiseks, rohkem erialaseid ja isiksuslikke täiendusvõimalusi ning aega enda töö analüüsimiseks. Samas arvasid 2 õpetajat, et kui õpetaja ise on tubli ja tahab seda tööd teha, siis ongi kõik hästi. Viie õpetaja ühine aramus oli aga, et grupid peaksid olema väiksemad, mis teeks muusikategevused oluliselt paremaks ja tõhusamaks. Siinkohal võiks olla abiks eespool mainitud Pautz'i (1.2.3) poolt väljatoodud mõtetega muusikatunni läbiviimise osas, kus ta pakub erinevaid võimalusi, kuidas jagada aega veidi teistmoodi kui seda on traditsiooniline 30-minutiline õpetaja poolt läbiviidud tund. Kas ja kuidas sellised lahendused Eesti lasteaedades üldisemalt toimiksid, on juba õpetajate endi mõttekoht.

Läbi õpetajate vastuste ilmnes siiski, et enam tähelepanu saavad ikkagi tublimad: nemad saavad mängida rohkem sooloosi, raskemaid rütme ja pille, alustada mängu jne, mis tähendab aga ka rohkem tähelepanu ning ühtlasi ka kiitust ja tunnustust. See on üldiselt üsnagi tavapärane, sest püüdes kaasata tublimaid ja näidates, kuhu teised võivad pingutades jõuda või kui huvitav mingi tegevus olla võib, püütakse teatud mõttes äratada huvi ka nõrgemates ja mittehuvitatutes. Sellegipoolest peaks muusikakasvatus vähemalt lasteaias püüdlema sennapoole, et rohkem tööd ja tähelepanu saaksid ka väheaktiivsed, sest just nemad on see nõrgem lüli, keda tuleks aktiveerida. Selleks ei ole hetkel lasteaedadel küll ressursi (arvestades muusikaõpetajate koormust, lasteaedade majanduslikku seisut ja olukorda, kus muusikaõpetaja ametikoha vajalikkus seatakse lasteaedades üldse küsimärgi alla), kuid võib-olla kunagi tulevikus võiks lasteaias olla ka muusikaline tasandusrühm või midagi sellesarnast, mis olekski mõeldud muusikaliselt nõrgematele, vaiksimatele ja vähemaktiivsetele.

Küsitlusest ei tulnud välja väikese tööstaaži ja pikema tööstaažiga õpetajate erinevad hoiakud, arvamused ja tegevused – pigem tundus see sõltuvat õpetaja enda rahulolust, kolleegide ja juhatuse toetusest ning tööoludest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja, kuidas loovad Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajad laste edasiseks muusikaharrastuseks soodsa õpikeskkonna muusikatunnis.

Töös kajastuvad Tartu linna munitsipaallasteaedades töötava 14. muusikaõpetaja arvamused. Töö empiiriline osa viidi läbi aprillis ja mais 2016. Lähtuvalt lõputöö eesmärgist kasutati kombineerituna nii kvalitatiivset kui kvantitatiivset uurimismeetodit. Uurimisandmete kogumisel kasutati küsitlust ning saadud andmete analüüs toimus sisuanalüüsi meetodil.

Küsitluse tulemusel saadi vastused järgmistele küsimustele:

- Kuidas kujundab õpetaja laste muusikaliseks eneseväljenduseks soodsa õpikeskkonna?
- Kuidas motiveerib õpetaja lapsi?
- Kas ja kuidas mõjutavad õpetajast lähtuvad tegurid (hoiakud, suhtumine jm) laste õpimotivatsiooni?
- Õpetajate arvamused õpimotivatsiooni takistavatest teguritest muusikatunnis.

Küsitluse tulemustest võib lugeda välja, et vastanud Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajad on erialase ettevalmistusega, mänguhimulised, nad tunnevad oma lapsi ning mis peamine – nad armastavad oma tööd. Seetõttu oskavad nad luua lastele muusikategevusteks soodsa õpikeskkonna ning motiveerida lapsi, et nad tahavad muusikategevustes osaleda.

Hea õpikeskkonna seisukohast pidasid õpetajad kõige olulisemaks huvitavat ja jõukohast repertuaari, õpetaja enda heatahtlikku suhtumist lastesse ja üldist positiivset hoiakut. Samuti olid õpetajad rahul lastega, keda on küll rühmas palju, kuid eelneva õppeprotsessi planeerimise ja laste tundmisega, samuti rühmaõpetajate toel saadakse hakkama ka keerulisemate hetkedega muusikategevustes.

Kõik vastanud arvasid, et laste motiveerimine muusikatunnis on vajalik. Laste motiveerimiseks kasutatakse valdavalt mängulisi tegevusi, suulist kiitust ja pillimängu. Universaalsed motivaatorid on õpetajate arvates siiski suuline kiitus ja olukord, kus laps saab ise valida kas tegevuse või pilli. Kui aga vahest juhtub, et mõni laps ei soovi üldse kaasa teha, siis last ei survestata, vaid lastakse tal olla seni, kuni ta on ise valmis teistega liituma. Seejuures julgustatakse ja kiidetakse last.

Muusikategevuste õpikeskkond ja laste motivatsioon sõltub väga palju õpetajast – tema meeleolust, rahulolust ning hoiakutest, sest rõõmus õpetaja tähendab ka rõõmsat last. Vastustest selgus, et muusikaõpetajad ise on oma tööga rahul, neile meeldib see, mida nad teevad ja mida lastelt tagasi saavad. Samuti ollakse rahul enda loodud õpikeskkonnaga ning õpetaja ja laste omavahelise koostööga. Üldiselt tunnevad muusikud, et nende tööd väärtustatakse, kuigi nende arvamusi ja ettepanekuid võiksid kolleegid siiski rohkem arvesse võtta.

Õpimotivatsiooni takistavate teguritena toodigi peamiselt välja laste suur arv rühmas, kuid ka tihe ürituste ajakava, sest õpetajate arvates peaksid muusikalised tegevused olema eelkõige protsessipõhised, mitte liigselt eesmärgile suunatud. Samuti tahaksid õpetajad tunda praegusest enam rühmaõpetajate ja juhtkonna tuge oma tööle ning käia rohkem koolitustel uusi mõtteid ja kogemusi saamas.

Muusikategevuste parendamise osas olid õpetajate ettepanekud vähendada rühmade suurust, lasteaia muusikute töö suurem väärtustamine ning rohkem erialaseid ja isiksuslikke koolitusi.

Muusikaõpetajate arvamused ühtisid suuresti teoreetilises osas väljatooduga, samuti töö autori enda kogemustega. Lisaks andsid käesoleva uurimistöö tulemused teadmisi ja mõtteid, mida saaksid muusikaõpetajad muusikategevuste läbiviimisel edaspidi muuta või paremini teha. Seega täitis töö oma eesmärgi.

Kuivõrd lasteaia muusikaõpetuse ning eelkõige muusikaõpetajate kohta on uurimistöid tehtud vähe, on käesolev bakalaureusetöö püüdnud seda tühimikku täita ning panna muusikaõpetajate kasutatavad võtted ja meetodid muusikarõõmsa õpikeskkonna loomisest Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajate näitel kirja. Seetõttu peaks käesolev lõputöö pakkuma tuge ja inspiratsiooni kõigile koolieelse lasteasutuse

muusikaõpetajatele. Töö tulemuste vastu on tundnud suurt huvi ka Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajad, mistõttu on plaanis suvel või sügisel toimival kokusaamisel teha seal ettekanne töö olulisematest tulemustest, et tekitada diskussiooni ning panna õpetajaid korraks oma tööd ka kõrvaltvaataja pilguga hindama.

Käesolevat tööd aluseks võttes võib edasi uurida küsimust, kas muusikaõpetajate hoiakud ja arvamused lastele soodsa muusikalise õpikeskkonna loomisest on erinevad või pigem sarnased võrreldes eralasteaiaga, kuivõrd eralasteaedades on töötingimused veidi teistsugused. Samuti on võimalik uurida edasi tava- ja liitühma erinevusi muusikategevustes, kuivõrd liitühmas on koos erineva vanusega lapsed ning seetõttu olukord võrreldes tavarühmaga veidi erinev.

KASUTATUD KIRJANDUS

- **Brophy, J.**, 2010. Kuidas õpilasi motiveerida. Käsiraamat õpetajatele. SA Archimedes.
- **Hendricks, K. S., Smith, T. D., Stanuch, J.**, 2014. Creating safe spaces for music learning. *Music Educators Journal*, 101 (1). Pages 35–40.
- **Jeremjan, K.**, 2013. Muusika õppimise motivatsiooni kujundavad tegurid. Eesti Muusika- ja Teatri Akadeemia. [Magistritöö]. Tallinn.
- **Jäetma, T.**, 2014. Nelja kuni viieaastaste laste õppimist toetavad õpi- ja keskkonnategurid. Tallinna Ülikooli Pedagoogiline Seminar. [Lõputöö]. Tallinn.
- **Kikas, E.** 2008. Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Kivi, J., Meeksa, I.**, 2011. Muusikategevuste lõimimine. http://www.teatoimeta.ee/Muusikategevuste_loimimine_430.htm (13.04.2016)
- **Kogan, A.**, 2012. Muusikakoolist väljalangevuse ennetamine õpimotivatsiooni tõhustamise kaudu. Tartu Ülikool. [Magistritöö]. Viljandi.
- **Krull, E.**, 2000. Õpimotivatsiooni põhikontseptsioonid. *Rmt. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu. Lk 391–424.
- **Kumpas, A., Vikat, M.**, 2001. Lapse varajasest muusikalisest arengust. *Rmt: Väikelaps ja tema kasvukeskkond II*. Tallinn. TPÜ. Lk 37–53.
- **Laherand, M.-L.**, 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn. Infotrükk.
- **Landsberg, M.**, 2003. Motiveerimise kunst: inspireeri ennast ja teisi. Tallinn. Varrak.
- **Leppik, P.**, 2006. Õppimine on tõesti huvitav. Õpiprotsessi psühholoogilisest mõtestamisest. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Maslow, A. H.**, 2007. Motivatsioon ja isiksus. Mantra Kirjastus.
- **Muldma, M.**, 2008. Muusikaline kasvatus. *Rmt.: Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu. Lk 256–271.

- **Muldma, M., Kiilu, K.,** 2009. Valdkond „Muusikaõpetus”. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsiooni Keskus. Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad. Tallinn. Lk 91–107. http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/2015/07/Oppevaldkonnad_Alusharidus.pdf (05.04.2016)
- **Ohakas, T.,** 2006. Füüsiline õpikeskkond õppimist toetava faktorina. Tartu Ülikool. [Bakalaureusetöö]. Tartu.
- **Pautz, M. P.,** 1991. „The Magical Question of „Why?”. Nurturing Thinking While Enjoying Music (5- to 8-Year Olds).” Proceedings of the International Early Childhood Creative Arts Conference. Pages 96–106.
- **Pullerits, M.,** 1997. Muusika algõpetuse põhimõtteid. *Haridus*, nr 4. Lk 52–54.
- **Pullerits, M.,** 2005. Laps ja muusika. *Rmt: Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Tartu. Lk 213–226.
- **Pullerits, M.,** 2009. Laps kasvab muusikaga. *Rmt: Lasteaialaps peres*. Tartu. Lk 79–90.
- **Pung, B.** 2015. Tartu lasteaegade võõrkeeleõpetajate arvamused lastele motiveeriva õpikeskkonna loomisest varajases võõrkeele õppes. Tartu Ülikool. [Bakalaureusetöö]. Tartu.
- **Päts, R.** 1975. Mudilaste musikaalsuse arendamise põhialused. *Nõukogude Kool*, nr 4. Lk 338–344.
- **Riigi Teataja (a):** Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv> (02.04.2016)
- **Riigi Teataja (b):** Koolieelse lasteasutuse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015022> (02.04.2016)
- **Riigi Teataja (c):** Põhikooli riiklik õppekava: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020> (02.04.2016)
- **Salervo, P.** Alushariduse õpikeskkond. <http://www.innove.ee/UserFiles/%C3%9Cldharidus/ESF%20programmid/%C3%9Cldhariduse%20pedagoogide%20rahvusvaheline%20konverents/Alushariduse%20opikeskkond.pdf> (13.04.2016)

- **Seeme, K.**, 2011. Mängulise õpikeskkonna tähtsus ja õpetaja roll selle loomisel. http://www.teatoimeta.ee/Mangulise_opikeskkonna_tahtsus_ja_432.htm (13.04.2016)
- **Sepp, A.**, 2014a. Muusikaõpetuse didaktikast. *Rmt: Muusikaõpetuse didaktika. Valik artikleid.* Tallinn. Lk 20–31.
- **Sepp, A.**, 2014b. Muusikaõpetaja rollist üldhariduskoolis. *Rmt: Muusikaõpetuse didaktika. Valik artikleid.* Tallinn. Lk 32–38.
- **Suigusaar, M.-L.**, 2014. Õpimotivatsiooni ja õpiedukust toetav keskkond bioloogia aines 8. ja 9. klassis. Tartu Ülikool. [Bakalaureusetöö]. Tartu.
- **Tartu linna kodulehekülg:** https://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=8&page_id=976 (01.04.2016)
- **Teder, K.**, 2013. Füüsiline õpikeskkond Viljandimaa koolide näitel. Tartu Ülikool. [Lõputöö]. Viljandi.
- **Tropp, K., Mägi, K.**, 2008. Emotsionaalne ja motivatsiooniline areng. *Rmt: Õppimine ja õpetamine koolieelses eas.* Tartu. Lk 92–103.
- **Vikat, M.**, 1998. Lapse muusikalist arengut soodustav kasvukeskkond. *Rmt: Väikelaps ja tema kasvukeskkond.* Tallinn. Lk 9–13.
- **Õunapuu, L.**, 2015. Üliõpilaste kirjalikud tööd. Metoodiline juhend. TÜ VKA.

LISAD

Lisa 1. Muusikaõpetajat puudutavate ühisürituste plaan 2015/2016 (Lasteaed „Piilupesa” näitel)

Kuu	Ühisüritused 2015/2016	Toimumise aeg
September	Teadmiste päev	1. sept.
	Mängupidu Sügise sünnipäev	23. sept
	Mihkclipäev	29. sept.
Oktoober	Piilupesa sünnipäev	16. okt.
November	Poistenädal, Isadepäev	2.–6. nov.
	Mardipäev	9. nov.
	Kadripäev	24. nov.
	I adventihommik	27. nov.
Detsember	II adventihommik	4. dets.
	III adventihommik	11. dets.
	IV adventihommik	18. dets.
	Jõulupeod (14. rühma)	9.–22. dets.
Jaanuar	Kolmekuningapäev	6. jaan.
	Memme-Taadi pidu	22. jaan.
Veebruar	Vastlapäev	9. veebr.
	Sõbrapäev	12. veebr.
	Eesti Vabariigi sünnipäev - aktus	3. veebr.
Märts	Tüdrukute nädal – vahva tirts	7.–11. märts
	Emakeelepäev	14. märts
	Mängupidu „Kevade sünnipäev”	21. märts
	Suure Reede õpetajate etendus	24. märts
Aprill	Nõiapidu	28. aprill
Mai	Piilupesa VI Laulu- ja tantsupidu	6. mai
	Emadepäev	6. mai
	Lõpupidu (4 rühma)	26.–31. mai
Juuni	Jaanipäev	22. juuni

Lisa 2. Lapse arengu eeldatavad tulemused muusikas (Muldma & Kiilu 2009).

Muusikategevuse liigid	Laulmine	Muusikalis-rütmiline liikumine	Muusika kuulamine	Pillimäng
2-3 aastased	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	- Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile.	- Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.	- Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulatud muusikale kehapiilil.
3-4 aastased	- Huvitub laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda; - Osaleb laulude esitamises.	- Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit.	- Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule.	- Mängib muusikat kuulates, liikudes ja laudes kaasa pulssi või rütmi kehapiilil, kõlapulkadel, randmekujulistel, väikesel trummil ja marakal.
4-5 aastased	- Laulab rühmaga samas tempos; - Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.	- Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu; - Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente; - Osaleb laulumängudes.	- Kuulab laulu ja muusikapala; - Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid ja liigutuste ja liikumisega; - Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.	- Mängib rütmipille muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks; - Eristab kuulates neid tämbri järgi.
5-6 aastased	- Laulab väljahingamisel loomuliku häälega; - Esitab laule rühmaga samas tempos; - Laulab peast teistega koos mõnda rahva- ja lastelaulu.	- Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal arvestades pulssi ja meetrumit; - Esitab õpetaja seatud tantsu kasutades õpitud tantsuelemente.	- Kuulab laulu ja muusikapala huviga; - Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erivahetuse muusikaliste tegevuste (liikumine, laulmine, pillimäng) kaudu, nt tundes ära õpitud laulu hakkab kaasa laulma.	- Märgib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille; - Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja -lauludele; - Ansambelmängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos; - Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi, kastanjetite.
6-7 aastased	- Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist; - Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.	- Liigub ja tantsib sünkroonis teistega kasutades nt hüpaksummu ja eesgaloppi; - Könnib, jookseb ja reageerib muutustele rütmiliselt täpselt.	- Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants); - Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.	- Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt taldrik, guiro, triangel jt) lihtsamaid <i>ostinato</i> kaasmänge (lühikest rütmi-, viisi- või meloodialõiku); - Mängib pilliansambelis.
7 aastased	- Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule.	- Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika jt); - Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.	- Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara; - Näitab tegevuses üles loominguilist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuulatud palade suhtes (nt jutustab, mida muusikas kuulis); - Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, rahvalaul jt).	- Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele; - Mängib pilliansambelis; - Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, metall-agoogo, plaatpillid.

Lisa 3. Muusikaõpetusega seotud oskused muusikaliste õppetegevuste ja lapse erinevate arenguastmete kaupa (Muldma & Kiilu 2009)

2-aastased	<ul style="list-style-type: none"> - Muusikaõpetuse kaudu tekitatakse lastes huvi laululise tegevuse vastu, valides laulu-repertuaari lapsekeskseid ja jõukohaseid laule. Lapsi õpetatakse jälgima õpetaja laulmist, mille ilmikas esitus võimaldaks lapsel saada emotsionaalset elamust. Laule õppides kasutatakse võimalikult palju näitlikku materjali, mille kaudu innustatakse lapsi kaasa laulma. - Äratatakse huvi ja julgustatakse lapsi liikuma vastavalt muusika meeleolule, matkides õpetajat: paigaltammumine, kõnd, jooks, päkkadel kõnd, keerutamine üks ja paaris, käte peitmine selja taha jne. - Muusika kuulamise kaudutoetatakse huvi ja armastust helimaailma vastu, kujundatakse kuulamis- oskust, arendatakse kuulamistaju ja muusika emotsionaalset vastuvõtlikkust. - Lapsi õpetatakse mängima kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel ning kasutama neid liikumisele, kuuldule muusikale ja laulule pulsi või rütmi kaasa mängimiseks.
3-aastased	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsed õpivad õpetajaga kaasa laulma. Neid ergutatakse ka iseseisvalt laulma, jälgides ühtset tempot. Mõõdukalt aeglane tempo on hilisema voolava laulmise alus. Enamik laule on laskuval tertsil ja astmelisel liikumisel. Et lapse hääl väsib kiiresti, ei tohiks laulda korraga üle 2–3 laulu. Häält ja kuulmist arendatakse muusikaliste õppemängude kaudu: Mis heli see on? Mis pill mängib? Tee häält järele. - Lapsi õpetatakse liikuma lähtudes muusika meeleolust; õpetatakse kõndi ja jooksu läbisegi, poolkükki, keerutusi, kiikumist, paarilisega kõndimist ja kätest kinni keerutamist, ringi moodustamist ja ringjoonel kõndimist. Lastele õpetatakse loomade ja lindude matkivaid liigutusi ning neid kaasatakse lihtsamatesse laulumängudesse. - Jätkatakse kuulamistaju ja kuulamis- oskuse arendamist, laiendades repertuaari. Arendatakse laste võimet emotsionaalselt reageerida erineva meeleoluga lauludele ja lastele mõeldud muusikale ning arendatakse tämbri- lise kuulmist erinevate instrumentide esituse kasutamist. - Lapsi õpetatakse mängima rütmipille (lisaks eelnevatele pillidele kõlakarbil, kuljustel, trummil, marakatel) ja eristama neid tämbri järgi, et kasutada õpitud pille liikumise, kuulamise ja laulmise saateks.
4-aastased	<ul style="list-style-type: none"> - Õpetatakse ja arendatakse lauluoskust: lapsed laulavad väljahingamisel vaba loomuliku häälega, selge diktsiooniga rütmikalt. Arendatakse ansamblitunnetust ja muusikalist mälu, õpetatakse laulu korraga alustama ja lõpetama. Lapsi ergutatakse elementaarsele laululoomingule muusikaliste õppemängude kaudu. Õppeaasta lõpus peaks iga laps oskama laulda mõningaid õpitud laule. - Lapsi õpetatakse tundma röömu rütmilisest eneseväljendusest, liikuma muusikaosade või fraaside vaheldumise põhjal, reageerides õigesti muusika algusele ja lõpule, eristades tempo muutusi, helitugevust ja registreid. Neile õpetatakse kergelt ja rütmikat kõndi ning jooksu, liikumist hanereas ja ringis, üksi ja paaris. Lapsed õpivad ilmekalt edasi andma muusika meeleolu liigutustega (karu, lind jne) ning esitama lihtsamaid tantse, kasutades õpitud tantsuelemente: püstplaks, eesgalopp, sulghüpped, kand-varvasastak. Arendatakse ka liikumisloomingu algeid. - Kujundatakse oskust tähelepanelikult kuulata laulu või muusikapala lõpuni ning arendatakse emotsionaalset vastuvõtu- ja väljendusoskust, kasutades selleks vastavaid meetoodilisi võtteid. Lapsi õpetatakse eristama muusika väljendusvahendeid (kiire ja aeglane; vaikne ja vali; kõrge ja madal) ning arendatakse nende muusikalist mälu: õpetatakse ära tundma kuulatud-lauldu laulu ja muusikapala. Lastele tutvustatakse eesti rahvamuusikat (laule, tantse, ringmänge, laulumänge). - Lapsi õpetatakse käsitsema ja eristama rütmipille (lisanduvad tamburiin, kõlatoru, võrutrumm, kastanjett), kasutama õpitud pille liikumise, laulmise, lasteriimide ja muusika kuulamise saateks. Arendatakse nende ansamblitunnetust, jälgides ühtset tempot, pillimängu õigeaegset alustamist ja lõpetamist.
5-aastased	<ul style="list-style-type: none"> - Lastele õpetatakse õiget kehahoidu laulmise ajal ning pööratakse tähelepanu nende intonatsioonipuhtusele, rütmi täpsusele ja laulu ilmekale esitusele. Lapsed õpivad laulu korraga alustama ja lõpetama, õigesti edasi andma laulu melodiat ja rütmi. Muusikaliste õppemängude kaudu arendatakse laste häält, kuulmist ning laululoomingut. Õppeaasta lõpul peab laps oskama laulda rühmas ja iseseisvalt

	<p>mõningaid aasta jooksul õpitud laule.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lapsi julgustatakse kasutama õpitud liikumiselemente rütmilisel liikumisel (ees- ja külggalopp, hü-paksamm, käärhüpe), õpetatakse liigutuste täpsust ja väljenduslikkust ning ergutatakse kogu rühma sünkroonselt ja rütmikalt liikuma. Liikumisloomingut arendades pööratakse tähelepanu individuaalsusele. - Lapsi õpetatakse eakohaselt iseseisvalt muusikat iseloomustama ning jätkatakse muusikaliste väljendusvahendite õpetamist (lõbus ja nukker). Muusika kuulamise kaudu arendatakse muusikalisi põhivõimeid ning lapse loomevõimet. - Lapsi õpetatakse mängima rütmi- ja meloodiapillidel (lisanudvad puu-agoogo, taldrük, guiro, trangel, kõlaplaadid) lihtsamaid <i>ostinato</i> saateid lasteriimidele, lauludele ja muusikapaladele. Lapsed saavad osaleda lastepilliorkestris. Õppemängude kaudu arendatakse nende improviseerimisoskust.
6-aastased	<ul style="list-style-type: none"> - Jätkatakse ilmekuse arendamist: õpetatakse laulma olenevalt teksti ja meloodia iseloomust; kiirelt ja aeglaselt; vaikselt ja valjult. Muusikaliste õppemängude kaudu arendatakse helilaadi- ja rütmitaju, kuuldekujutusvõimet (ka SO-MI ja SO-RA kõlamudeleid) ning muusikalist mälu. Jätkatakse laululoomingu arendamist. Õppeaasta lõpul peab iga laps oskama peast laulda õpitud laste- ja rahvalaule. - Lapsi õpetatakse liikuma vastavalt muusika väljendusvahenditele vähem kontrastse muusika järgi: dünaamika – vaikne, poolvali, vali; registrid – kõrge, keskmine, madal; tempo – kiire, mõõdukas, aeglane. Taotletakse liikumise sünkroonsust ning liigutuste viimistletust, täpsust, väljendusrikkust ja õiget kehahoidu ning õpetatakse ees- ja külggaloppi, hü-paksammu, vahetus- ja polkasammu, luiskammu, kõrvalastesammu ning käärhüpet. - Lapsed õpivad tähelepanelikult lõpuni kuulama ja iseloomustama kuulatud laulu või muusikapala, kasutades avaramat sõnavara (mõtlik, laulev, õrn, tantsuline, marsilik, südamlük jne). Neid õpetatakse kuulmise järgi eristama vokaal- ja instrumentaalmuusikat ning lihtsamaid žanre (hällilaul, rahvalaul, marss, tantsuviis). Tutvustatakse mõisteid rahvamuusika ja heli looja. Jätkatakse loomingulise initsiatiivi arendamist (lapsed panevad palale pealkirja, mõtlevad välja ja esitavad liigutusi jne). - Lapsi õpetatakse ja motiveeritakse mängima eakohastel pillidel (lisanduvad metall-agoogo, <i>cabasa</i>, <i>cazizi</i>, plaatpillid: ksülofon, metallofon, kellamäng), kasutades elementaarseid dünaamilisi varjundeid. Lapsed õpivad mängima piltsümbolite järgi. Muusikaliste õppemängude kaudu jätkatakse improviseerimisoskuse arendamist.

Lisa 4. Lasteaia muusikaõpetajate küsitlus

1. Millises lasteaias töötate?
 - Tartu linna munitsipaallasteaia
 - Tartu linna eralasteaia
 - Tartu maakonna lasteaia
 - Muu
2. Kui pikk on Teie tööstaaž muusikaõpetajana?
 - Alla 1. aasta
 - 1 – 5 aastat
 - 6 – 10 aastat
 - 11 – 15 aastat
 - 16 – 20 aastat
 - 21 – 25 aastat
 - üle 25. aasta
3. Milline on Teie haridustase?
 - Keskharidus
 - Lõpetamata kõrgharidus
 - Pedagoogiline kõrgharidus
 - Muu kõrgharidus
 - Muu
4. Kui oluline on Teie jaoks õppetegevuse eelnev planeerimine? Valige üks vastusevariant.
 - Väga oluline
 - Oluline
 - Väheoluline
 - Ebaoluline
5. Kuidas arvestate tunnis laste erinevat arengutaset ja -kiirust? Palun tooge näide.
6. Kas laste lastel tunnis otsustamisprotsessides kaasa rääkida? (Nt pilli valik, liigutuste valik jne.)
 - Jah
 - Ei
7. Kui jah, siis millistes otsustamisprotsessides laste lastel tunnis kaasa rääkida?

8. Millised aspektid on Teie jaoks olulised lastele motiveeriva õpikeskkonna loomisel? Valige 3 olulisimat.
- Rühma suurus (laste arv rühmas)
 - Tehnilised vahendid
 - Ruumi kujundus
 - Võimetekohane repertuaar
 - Rühmaõpetaja kohalolek ja tugi
 - Muu
9. Kuidas loote rühma jaoks motiveeriva õpikeskkonna: läbi milliste tegevuste?
10. Kuidas loote rühma jaoks motiveeriva õpikeskkonna: läbi milliste abivahendite?
11. Kuidas loote rühma jaoks motiveeriva õpikeskkonna: läbi millise ruumikujunduse? (Laste ja õpetajate paiknevus; Ruumi üldine kujundus jne.)
12. Kuidas loote rühma jaoks motiveeriva õpikeskkonna: läbi milliste tehnoloogiliste abivahendite?
13. Kuidas mõistate sõnapaari "laste motiveerimine"? Mida see Teie jaoks tähendab?
14. Kas Teie arvates on vajalik lapsi muusikatunnis motiveerida?
- Jah
 - Ei
15. Kui suure tähtsusega on Teie jaoks laste motiveerimine muusikatunnis?
- Väga oluline
 - Pigem oluline
 - Pigem ei ole oluline
 - Ei ole üldse oluline
16. Mis motiveerib Teie arvates lapsi muusikatunnis kaasa tegema?
17. Kuidas mõtlete laste motiveerimisele läbiviidavate tegevuste käigus? Palun tooge näide.
18. Kuidas motiveerite lapsi muusikatunnis? Valige 3 Teie jaoks kõige olulisemat vastusevarianti.
- Suulise kiitusega (tunnustamine, kiitus, julgustamine, toetamine)
 - Premeerides (erinevad tasustamissüsteemid)
 - Tehnoloogiliste vahenditega
 - Mänguliste tegevustega

- Jutukeste ja/või salmikestega
 - Pillimänguga
 - (Lemmik)lauluga
 - Ei motiveeri üldse
 - Muu
19. Milline motiveerimine või millised motivaatorid on Teie arvates kõige tõhusamad? (Sobivad valdavale osale lastest.)
20. Kuidas säilitate või taastate õppimist soodustava õhkkonna, kui mõned lapsed hakkavad tundi segama?
21. Kuidas olete rahul Teie loodud muusikatunni õpikeskkonnaga?
- Olen väga rahul
 - Üldiselt olen rahul
 - Ei ole väga rahul
 - Ei ole üldse rahul
22. Kui rahul olete ise oma tööga muusikaõpetajana?
- Olen väga rahul
 - Üldiselt olen rahul
 - Pigem ei ole rahul
 - Ei ole üldse oma tööga rahul
23. Miks olete või ei ole oma tööga rahul?
24. Kui palju väärtustavad Teie arvates kolleegid Teie tööd?
- Minu tööd väärtustatakse väga
 - Üldiselt väärtustatakse
 - Pigem ei väärtustata
 - Ei väärtustata üldse
 - Muu
25. Kuidas olete rahul enda ja laste vahelise koostööga?
- Olen väga rahul
 - Üldiselt olen rahul
 - Pigem ei ole rahul
 - Ei ole üldse rahul
26. Mis on Teie arvates peamised muusikatundi mõjutavad tegurid?
27. Mis on Teie arvates oluline positiivse õhkkonna loomisel muusikatunnis? Valige

need, mis on Teie jaoks olulised.

- Õpetaja üldine positiivne hoiak
- Pidev suuline kiitus
- Õpetaja heatahtlikkus
- Atraktiivne ruumi kujundus
- Huvitav repertuaar
- Muu

28. Kui olete mõnel päeval halvemas tujus kui tavaliselt, kas see on Teie meelest mõjutanud laste õppimist?

- Jah
- Ei

29. Läbi milliste tegevuste võimaldate lastele isiklikku tähelepanu?

30. Kas lapsed saavad Teie arvates muusikatunnis piisavalt isiklikku tähelepanu?

- Jah
- Ei

31. Kuidas mõjutab Teie arvates muusikatundi rühma suurus?

32. Kuidas motiveerite last, kes ei soovi üldse muusikatunnis kaasa teha?

33. Kuidas muutub laste õpimotivatsioon nädala lõikes? Palun kirjeldage.

34. Kuidas suhtute lasteaias tihedasse ürituste ajakavasse: kas see pigem soodustab või pärsib Teie tööd lastega? Palun põhjendage oma vastust.

35. Millised on Teie arvates veel laste õpimotivatsiooni takistavad tegurid muusikatunnis?

36. Millised on Teie ettepanekud muusikatunni parendamise osas ?

SUMMARY

Tartu kindergartens' music teachers' opinions about creating conducive learning environment in musical activities to support childrens life-long interest in music

The purpose of current thesis was to find out how music teachers in Tartu kindergartens manage creating the favourable environment to encourage children's future ambitions in music.

For this, music teachers in Tartu municipal kindergartens were asked for their opinion. All together 14 responses were received. Empirical research for this thesis was conducted in April and May 2016. According to the thesis' goal both quantitative and qualitative research methods were used. Research data was gathered using questionnaires. Received data was analysed using the content analysis method.

Following questions were answered during the conducted research:

- How do the teachers create a favourable environment for children's musical self expression?
- How do the teachers motivate children?
- Do the factors regarding teacher (attitude etc) effect children's learning motivation and how?
- Teachers opinions on the factors hindering children's learning motivation in music lessons.

According to the results of the questionnaire, music teachers in Tartu kindergartens have a occupational education, they are playful, they know their children and uttermost – they love their job. For this reason, they are able to create a favourable learning environment and they can motivate children to participate in musical activities.

For the good learning environment interesting and manageable repertoire, teacher's overall positive and benevolent attitude to children were considered the most important factors by teachers. Although the groups are big, teachers were pleased with children. Sufficient planning, knowing the children's individuality and the help from the main

teachers will help to cope with even the most complicated situations in musical activities.

All the respondents found the motivating children is needed. Playful activities, verbal praise and playing with instruments are used for this. Verbal praise and situation where the child can choose the activity or instrument to play were considered as universal motivators. If the child does not want to participate at all, the teachers won't force but let him/her be until he/she is ready to join the activity. If he/she does the teacher encourages and lauds him/her.

Music learning environment and children's motivation depends greatly on the teacher – about her mood, contentment and attitude. The joyful teacher means joyful children. The results showed that music teachers are happy with their job. They like what they are doing and what they get from the children. Also they like the learning environment they have created and collaboration between the teacher and the children. In general, the teachers feel that their job is valued, although the colleagues might consider more their opinions and proposals.

Too big groups and too frequent schedule were considered the main factors hindering children's learning motivation in music lessons. Because musical activities should be foremost process not goal based. In addition, the teachers like to get more support from the main teachers and management, more occupational trainings to get new ideas and experiences.

To improve musical activities the teachers proposed decreased group sizes, greater valuing of music teachers job and more professional and personality trainings.

There is not much research done about music teaching and teachers in kindergarten. Current work is attempt to fill that void and describe the ways and methods used to develop the learning environment in example of Tartu kindergartens' music teachers. Thus it should provide support and inspiration to all kindergarten music teachers. Teachers from Tartu kindergartens have shown great interest already and a seminar introducing the results is planned later this year.

Based on this paper future research about whether the opinions of Tartu municipal kindergartens' teachers differ or not from private kindergartens' teachers opinions could

be carried out hereafter. Another topic might be differences in musical activities between same aged and multi aged groups.

The opinions of music teachers greatly matched with theoretical part of this paper and experiences of the author. In addition the current paper gives exchange of knowledge and ideas to music teachers to improve their future activities. Thus this paper has served its purpose.

**LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA ÜLDSUSELE
KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS**

Mina, Katri Pruulmann,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsents) enda loodud teose, „**Tartu linna lasteaedade muusikaõpetajate arvamused laste edasist muusikaharrastust soodustava õpikeskkonna loomisest muusikategevustes**” mille juhendaja on Signe Ristisaar,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 23.05.2016